

KÖBLÖS JÓZSEF
*Bizonyságlevelek Páli Mihály
lelkészi pályafutásának kezdetéről*

LELKÉSZI ADATTÁRUNK összeállítása és a prédikatori életrajzok kiadása során számtalan esetben szembesültünk azzal, hogy a leendő lelképásztoroknak vizsgáik, kibocsáttatásuk, illetve felszentelésük előtt addigi pályafutásukról különféle bizonyságleveleket kellett bemutatniuk.¹ Ezek körülbelüli tartalmáról volt ugyan fogalmunk, olykor-olykor pedig került is a kezünkbe egy-egy ilyen darab, de eddig úgy tudtuk, levéltárunk nem őriz olyan irategyüttest, mely egyetlen személy ilyen jellegű dokumentumait összegyűjtve tartalmazza.

A kutatónak azonban feltáró munkája végzése során sokszor megadatik, hogy ami után nyomoz, azzal kapcsolatban sokáig nem talál semmit, de ezenközben váratlanul olyan források bukkannak elő, melyek egy korábban felmerült téma megoldásához segítik közelebb. Mi is így jártunk, amikor a jubileumi évre készülvén egyházkerületünk pecséthasználata után nyomoztunk.² Az őrségi egyházmegye iratanyagának eddig rendezetlen részét³ tartalmazó egyik dobozból váratlanul egy összeragasztott papírcsíkkal egybentartott csomó került elő, melyben felirata szerint *Páli Mihály ter[es-tyén]szecsődi lelkész családi utódit illető documentumok* találhatóak, a csomóban a 13. számot viselő irat hátán pedig ez olvasható: *Tiszteletes Páli Mihály*

¹ A dunántúli egyházkerületben a XIX. század elején a kibocsátás (exmissio) rendes menete az volt, hogy az exmittálás előtt álló lelkész az egyházmegyei közgyűlésen bemutatta bizonyságlevelét, majd vizsgát tett. Erről újabb bizonyítványt kapott, majd felvették a lelkészek sorába, esküt tett, és reverzáissal kötelezte magát szolgálatának méltó végzésére, az előjárók iránti engedelmességre, és arra, hogy minél előbb felszentelteti magát. Ezután került sor a kibocsátásra. Felszentelés előtt az egyházkerületi közgyűlésen újra bemutatta bizonyságlevelét, valamint a kibocsáttatása alkalmával írt próbaprédikációkat. Az egyházkerület előtt is vizsgát tett, a szentelés napjára pedig újabb prédikáció- vagy könyörgésvázlatot írt. Ezután került sor a szentelésre, majd a papi diploma átvételére. TÓTH 1931. 10–12. TÓTH 1810. 47–52. KRÁ-NITZ 2012. 9–10, 14.

² KÖBLÖS 2012.

³ DREL II. 197. k. Az őrségi egyházmegye iratai. Vegyes, rendezetlen iratanyag. 1. doboz.

Uram Árváit illető Documentumok. A csomót felbontván a lelkipásztor vizsgáihoz, kibocsátásához és felszenteléséhez összegyűjtött bizonyságleveleket találtuk!

Örömről némi öröm is vegyült, amikor szembesültünk azzal, hogy az iratanyag hiányos.⁴ Ennek ellenére igen értékes irategyüttest tartottunk kezünkben, és az elhatározás azonnal megszületett: ezeket a forrásokat adattáraink és életrajzgyűjteményeink illusztrálásaképpen publikálni fogjuk!

I.

A BIZONYSÁGLEVELEK EGYKORI TULAJDONOSA ÉS CSALÁDJA

Páli Mihály neve nem ismeretlen előttünk. Amellett, hogy készülő lelkészi adattárunkban mind ő, mind tanítói, lelkészi rokonsága szerepel, azonosításához kézbe vehettünk egy nemrég megjelent munkát, a Pályi lelkészcsalád történetét bemutató kötetet is. Ez az ároni család a XVII. században négy magyarországi egyházkerületben is adott lelkészeket és tanítókat a református egyháznak,⁵ majd mezőtúri águk tagjai a XVIII. század második felében és a XIX. század folyamán a tatai egyházmegyében lelkipásztorkodtak jelentősebb gyülekezetekben (Pályi István: Gyermely, Neszmély; id. Pályi Pál: Dunaalmás, Mocsá, Ete; ifj. Pályi Pál: Ászár, Naszály).⁶ Az említett családtörténeti munka is világosan rámutatott, hogy az ugyanebben az időszakban szintén a tatai egyházmegyében működő, Páli nevet viselő lelkészek (köztük a mi Mihályunk is) **egy másik** ároni család leszármazottjai.⁷

1. Páli Mihály elődei

Páli Mihály ősei a Komárom vármegyei Kocs községben éltek. A falu a XVIII. század első harmadától kezdve az Esterházy grófok tatai uradalmához tartozott, de lakott a faluban jelentős számú egytelkes nemesség is.⁸ Páli vezetéknévvel élő felnőttet az 1710-es és az 1720-as években Kocson csak egyet

⁴ Az iratok sorszámozása szerint megvan az 1–3., 8. és 13–16. sz. dokumentum.

⁵ PÁLYI 2012. 18–21.

⁶ PÁLYI 2012. 37–48, 56–63, 68–78.

⁷ PÁLYI 2012. 21–22.

⁸ HUDI 2002. 437–438.

ismerünk, aki Benedek keresztnévet viselt.⁹ Az 1730–1760 közti időszakban aztán jelentősen megszaporodtak a családtagok.¹⁰ Viselőik alighanem jobbágyok lehettek, mivel nem tudunk ilyen nevű nemesi családról.¹¹

A Páli vezetéknevet hordozó ároni családtagok ősenek Páli Mihály apját, a Kocson lakó idősebb Páli Mihályt tekinthetjük.¹² Ő valószínűleg 1757-ben született, apja a Kocson lakó Páli György volt.¹³ Nem helyben nősült,¹⁴ feleségétől, Szabó Erzsébettől négy fia született, akik közül két István névre keresztelt gyermek korán elhalt,¹⁵ a család leszármazását a két másik fiú vitte tovább. Felesége 1801-ben halt meg,¹⁶ ő alighanem 1814-ben,¹⁷ mindössze fél évvel megelőzve lelkész fiát. Sajnos többet nem tudtunk róla kideríteni.

⁹ Mint apa fordul elő: 1713. XI. 27., 1718. IX. 20., 1724. I. 20., 1726. IX. 30. Kocsi I. sz. vegyes akv. Keresztelés 3, 19, 35, 45. Kocsi REI.

¹⁰ Ebben az időszakban István, János, András, György és Ferenc keresztnévű felnőtt férfiak is megjelennek. Uo. 58, 59, 65, 74, 81–84, 86, 89, 92, 94, 99–100, 103–104, 108, 110–111, 119–120, 124, 127–128.

¹¹ A Komárom vármegye nemes családjait közlő Alapi Gyula nem ismer ilyen nevű familiát. ALAPI 1911. Az ácsi anyakönyv, mely gondosan kiírja minden érintett személy neve elé a „nemes” megjelölést, az ott lakó, igen nagy tekintélynek örvendő Páli Zsigmond községi jegyző neve előtt ezt sohasem írja, ellentétben feleségével! Lásd a 81. sz. jegyzetben szereplő hivatkozásokat!

¹² Hogy Páli Mihály apja Kocson lakott, ezt egy egyházmegyei közgyűlési jegyzőkönyvi bejegyzés említi, mely a lelkész halála után életben maradt lányának örökösödési ügyéről tudósít. 1823. I. 22. Kiss István pozsonyi kereskedő, Páli Julianna gyámja bizonyáglevelet kér a lány származásáról, hogy *néhai Kotson lakott öreg Attya Javaiabol* a rá eső öröksézt átvehesse. DREL II. 197. a. 1. 136.

¹³ Kocsi I. sz. vegyes akv. Keresztelés 108. Kocsi REI. Az 1732. október 3-án Páli Istvántól született Mihály és az 1735. február 13-án Páli Jánostól született Mihály túl korainak, az 1761. március 4-én, 1763. május 16-án és 1766. december 24-én Páli Istvántól született Mihály pedig túl késeinek tűnik ahhoz, hogy vizsgált személyünkkel azonosíthassuk. Uo. Keresztelés 65, 74, 130, 139, 150, 154.

¹⁴ A fenti anyakönyv házassági része 1715–1718 és 1732–1734 közöttől csak néhány adatot hoz, aztán 1757-től 1786-ig tartalmazza a házassultakat. Ebben a részben Páli Mihály házasságkötésére nem találtunk adatokat.

¹⁵ Páli Mihály és Szabó Erzsébet István nevű fia 1782. február 8-án született, meghalt 1783. január 14-én. Uo. Keresztelés 254. Temetés 57. Páli Mihály és Szabó Erzsébet (másik) István nevű fia 1786. június 24-én született, meghalt 1787. december 31-én. Kocsi II. sz. keresztelési akv. 2. Kocsi II. sz. temetési akv. 4. Kocsi REI.

¹⁶ 1801. augusztus 26. *Páli Mihály felesége, Szabó Ersebeth. 50 esztendős. Vizi betegségben.* Kocsi II. sz. temetési akv. 39. Kocsi REI.

¹⁷ 1814. március 5. *Páli Mihály. 72 esztendős. Vizi betegségben.* Uo. 69. Az életkor semmiképp nem stimmel, de az anyakönyvben a feleség halála, 1801 után, ennek az időpontnak a közelében sehol nem találunk más Páli Mihályra vonatkozó bejegyzést.

2. Páli Mihály pályafutása

Mihály 1776. március 6-án született Kocson, Páli Mihály és Szabó Erzsébet első fiaként.¹⁸ Tanulmányait a helyi iskola növendékeként kezdte, majd 1792-ben iratkozott be a debreceni kollégiumba, az I. gimnáziumi osztályba.¹⁹ Nyolcési tanulás után, 1800 tavaszán hajdúböszörményi iskolarektorságot vállalt, ahol két évig tanított.²⁰ 1802 tavaszán a marburgi egyetemre ment, ahol Wilhelm Münscher professzor²¹ újszövetségi egzegézis, egyháztörténeti és gyakorlati lelképásztori előadásait hallgatta.²² 1803 májusában hazatért, az apácaszakállasi gyülekezetbe került, az ottani prédikátor, Tóth János segédlelkésze lett.²³ November végén egyházmegyei vizsgáját is letette a komáromi traktus előjárói előtt.²⁴

1804 elején lehetősége nyílt első önálló lelkészi helye elnyerésére is: a szemerei gyülekezet hívta meg lelképásztornak. Miután távozásához a komáromi esperes hozzájárult,²⁵ a pápai pedig hozzájárulását adta a szemerieiek döntésének elfogadásához,²⁶ el is foglalta szolgálati helyét.²⁷ Májusban a bőnyi egyházkerületi gyűlésen Torkos Jakab püspök fel is szentelte.²⁸

¹⁸ Kocsi I. sz. vegyes akv. Keresztelés 207. Kocsi REL. Az 1771. október 14-én Páli Istvántól és Szalai Katalintól született Mihály túl korainak tűnik ahhoz, hogy vizsgált személyünkkel azonosíthassuk. Uo. Keresztelés 176. Az 1779. szeptember 1-én Páli György szolgától és Horváth Katalintól született Mihály időben lehetséges lenne, de a cseléd származás miatt kevésbé valószínű, hogy róla lenne szó. Uo. Keresztelés 231.

¹⁹ 1792. április 28. SZABADI 2013. 792–793. A származási hely és a korábbi iskola *Kots* helyett *Borsnak* olvasva!

²⁰ Lásd az 1–5. sz. dokumentumot!

²¹ Münscher, Wilhelm (1788–1814) német evangélikus teológus. Marburgban tanult, majd 1784-től szülővárosában, Hersfeldben lett előbb segédlelkész, majd 1789-től prédikátor. 1792-től a marburgi egyetem professzora, 1813-tól haláláig rektora is volt. Kutatási területe a dogma- és egyháztörténet volt, ilyen témákban több kézikönyvet és tanulmányt írt. BAUTZ 1975–2012. XXI. 1044–1048.

²² 1802. július 5. *Michael Páli Hungarus*. ZOVÁNYI 1955. 348. NAGY 1974. 178, 268. SZÖGI 2001. 430 (8629. sz.). Lásd még a 6. sz. dokumentumot!

²³ 1803. október 10. *Reverendus dominus Michael Páli diaconus ecclesiae reformatae Apácza Szakallasiensis ad latus ordinarii ibidem verbi Divini ministri admodum reverendi domini Johannis Tóth*. TtREL I. 8. d. 10. Révkomárom. 3. Lásd még a 27. sz. jegyzetet!

²⁴ Lásd a 7. sz. dokumentumot!

²⁵ Lásd a 8. sz. dokumentumot!

²⁶ Lásd a 9. sz. dokumentumot!

²⁷ 1804. február 2. Az egyházmegyei közgyűlés a megüresedett szemerei prédikátori állásra Fodor Ferenc vacans prédikátort ajánlotta. 1805. február 6. A szemerieiek a jelöltet nem fogadták el, hanem az egyházmegyei előjáróság beleegyezésével Páli Mihály addigi apácaszakállasi káplánt hívták meg, aki a hívást elfogadta, s már náluk is szolgál. DREL II. 35. a. 2. 141, 145.

²⁸ DREL I. 1. a. 3. 53–54. Lásd még a 10. sz. dokumentumot!

Mihály 1804–1807 között szolgált Szemerén.²⁹ Az egyházlátogatási jegyzőkönyvek tanúbizonysága szerint gyülekezetével való kapcsolata nem volt felhőtlen: a díjlevéllel összefüggésben folytonos vitái voltak az előljárókkal.³⁰ Kezdetben Bika István rektorral is adódtak problémái,³¹ de később már nem volt rá panasz.³² Az egyházmegyei előjáróság elsimította a díjlevél-ügyben a gondnokkal, és egy rágalmazás kapcsán egy másik előljáróval támadt ellentéteket is.³³ Három személlyel kapcsolatban merült fel a templomkerülés vádja, ezekkel kapcsolatban a békés megnyerést javasolta az esperes.³⁴

²⁹ Lelkészségének kezdete és vége bizonytalan. Búzás Pál pápai esperes március 20-án ad engedélyt a választás elfogadására, felszentelésekor, május 8-án már szemerei lelkész. Lásd a 9–10. sz. dokumentumot! Következő állomáshelyén, Becsvölgyén 1807. március 26-án kezdi szolgálatát. DREL I. 1. u. Becsvölgye. I. 19. Az egyházlátogatási jegyzőkönyvben 1804. november 13. és 1806. november 11. között fordul elő szemerei lelkészként. DREL II. 35. b. 1. 199, 210, 221. A helyi lelkész névsor csak 1805-től szerepelteti. DREL I. 1. u. Gyórszemere. 1. Ezt a hibás adatot többen is átvették. TÓTH 1927. 36. VÁRADY 2002. 659.

³⁰ 1804. november 13. A lelkész panaszolta, hogy szántófeldje egyharmadába minden második évben az iskolamester számára vetnek kukoricát, holott ez nincs benne a díjlevélben. Miután elődei azonban igazolják, hogy ez korábban is szokásban volt, nem változtatják meg a szokott gyakorlatot. DREL II. 35. b. 1. 199. 1805. november 15. A lelkész azt panaszolta, hogy a kurátor nem gondoskodott kukoricája leszedéséről és behordásáról. Az előljárók szerint ez nincs benn a díjlevélben, korábban is csak jóakarattal tették meg, de most megígérik, hogy meg fogják tenni. DREL II. 35. b. 1. 210–211. 1806. november 11. A lelkész panaszolja, hogy ígéretük ellenére a hallgatók nem trágyázták meg és szántották fel az egy hold kukoricást, amit most az esperes elrendel. DREL II. 35. b. 1. 221–222.

³¹ 1804. november 13. *Az Oskola Mesterre nints panassza az Ekklesiának. A' Tiszteletes Úr mondja mindazáltal, hogy szitkos, káromkodó, és ottan ottan részegségig tele issza magát. Az Oskola Mester nem panaszolkodni, de mindazáltal változni akar.* DREL II. 35. b. 1. 199.

³² Bika István 1809-ig szolgált Szemerén. Életpályája röviden: 1791–1796 között Padragon, 1796–1809 között Szemerén, 1809–1817 között Rédén, 1817–1819 között Mihályházán, 1819-től Nagy- és Kispiriten volt rektor. DREL I. 1. u. Réde. II. DREL II. 35. a. 2. 102, 124, 127, 142 (1804-ben Padragra helyezték!), 147 (Dörögdre helyezték!), 149, 187, 208. DREL II. 35. b. 1. 33, 52, 64, 75, 83, 97, 103, 115, 147, 165, 174, 188, 199, 210, 221, 237, 242, 257, 266, 273, 275, 281, 289, 297, 317, 322, 333. DREL II. 35. b. 1817. 1. 1818. 16. TÓTH 1820. 24 (1820-ban szentkirályi rektor!). TÓTH 1927. 37, 55, 61, 72, 85.

³³ 1805. november 15. *Az előljárók azt jelentik, hogy őket, és különösen a' Curatort egy Predikációjában a Tiszteletes Úram meg motskoltá volna. De ez a motsok, azt mondja a' Tiszteletes Ur, hogy csak abból állott, hogy némelly fogyatkozások és rendetlenségek ellen, mellyek az ő kárával köttettek össze, fedődött a tanításnak vége felé. ... Más fogyatkozásokat is orvosolnak, mellyekről a Tiszteletes Ur panaszolkodik. Kis Mihálynak exprobráltatott, hogy a' Tiszteletest Markovits Urnál rágalmazta. Egyszóval ezen Ekklesiában a Tiszteletes Úr és annak Előljárói között békesség szereztetett.* DREL II. 35. b. 1. 210–211.

³⁴ 1806. november 11. *Itt a Tiszteletes Ur ellen semmi panasz nem említettik. Hanem az Ekklesiabeliek, valamint a Tiszteletes Úr is azt említik, hogy Roboz Ur, Sándor László és egy Fejes Mihály névű a' Templom járástól el vonták magukat, a Predikator Conventiojába nem fizetnek, a' ket első mint Compossessorok, úgy mondatik, az előtt se fizettek ordinarie, az utolsó pedig csak ezen esztendőben denegalta a' fizetést és a szolgálatokat. Ezen utolsó*

Következő szolgálati területe a becsvölgyei gyülekezet lett, ahol 1807–1812 között lelkészkedett.³⁵ Itteni működéséről levéltári adataink nincsenek.³⁶

Harmadik, egyben utolsó állomáshelye Terestyénszecsőd volt, ahol 1812-től haláláig, 1814-ig szolgált.³⁷ Itteni működésével kapcsolatban egyetlen említésre méltó ügyről tudunk: iskolamesterével, az ifjú Baksa Dániellel támadtak súlyos ellentétei annak magaviselete miatt. Páli a rektor *rendeletlen cselekedeteit* hosszan ecseteli 1813 januárjában az egyházmegyei szentszéknak írt vádlevelében. Ebben szinte minden elképzelhető hanyagság és gonosztett előfordul: a templomi istentiszteletről való rendszeres távolmaradás és a tanítás elhagyása,³⁸ a harangozás elmulasztása,³⁹ az istentiszteleti éneklés megszervezésének elhanyagolása,⁴⁰ valamint a cselédség bántalmazása.⁴¹ Egy esetben az iskolamester a lelkésznel megszállt körmendi rektornét is molesztálta.⁴² Minden intő szó hiábavalónak bizonyult, akkor is, ha a lelkész mellett

hivattatott a megjelenésre, de nem jelent meg. Meg hagyatott a Tiszteletes Urnak, hogy Roboz Urat az Isteni tisztelet gyakorlására minden modon meg nyerni igyekezzen mint fő tagját az Ekklesiának, akinek példáját a jóban is fogják osztán amazok is követni. De amazok eránt is meghagyatott mind a tiszteletes Urnak, mind az Ekklesiabelieknek, hogy meg nyerni igyekezzenek. DREL II. 35. b. 1. 221.

³⁵ Napra pontosan: 1807. március 26-án kezdte, és 1812. március 9-én fejezte be itteni szolgálatát. DREL I. I. u. Becsvölgye. I. 3, 19. II. 4 (hibásan: 1806–1826!). Becsvölgyéről Terestyénszecsődre való átmenetét már 1812. január 29-én elrendelték az őrségi egyházmegye közgyűlésén. DREL II. 197. a. 1. 55. Egyéb adatok becsvölgyei szolgálatára: DREL II. 35. b. 1. 243. DREL II. 197. a. 1. 10, 35. DREL II. 197. i. 1. 2, 6, 8. DREL II. 197. i. 2. 2. DREL II. 197. i. 3. 4, 6, 80, 82, 162, 164, 200, 244, 245, 247, 248. PAIS–NAGY 1989. 40, 100. PATAKY 1990. 150. PATAKY 1992. 226.

³⁶ Működéséről az egyházmegyei közgyűlési jegyzőkönyv hallgat. Sajnos egyházlátogatási jegyzőkönyvek csak 1815-től kezdve maradtak fenn.

³⁷ Alighanem 1812 márciusában állt szolgálatba, minthogy március 9-én hagyta el Becsvölgyét. Lásd a 35. sz. jegyzetet! Itteni szolgálatára vonatkozó egyéb adatok: DREL I. 1. u. Magyarszecsőd. II. DREL II. 197. a. 1. 56. DREL II. 197. i. 1. 10, 12, 76, 78. DREL II. 197. i. 3. 10, 61, 63, 84, 86, 166, 168, 202, 205, 252, 253, 255, 258, 260, 261, 262, 264, 267, 268. PATAKY 1990. 170 (hibásan: Papp Mihály!). PATAKY 1992. 330.

³⁸ Terestyénszecsőd, 1813. január 24. *Templomot és Classist felette sokszor mulatott. Mert azonkívül, hogy 12^{dik} Juliustol fogva 15^{dik} Augusztusig tsak haromszor lehetett miatta Isteni tisztelet, ezenkívül mondom, a többi Templombeli mulatásainak száma 170re megy visitatioig... Az Oskola mulatásai is szint ennyi számmal voltak, ha többel nem, még pedig mindenkor venia nélkül.* DREL II. 197. b. I. fiók. 6. cs. 24. sz.

³⁹ *Sokszor a harangozásra való jeladásomat hallatlanná tette. Az is megesett, hogy magamhoz hivatván intettem, hogy harangoztasson, 's még sem engedelmeskedett.* Uo.

⁴⁰ *Néha tsak énekelni nem tudó gyermekek jelentek meg, s ilyenkor a Cultus éneklés nélkül ment véghez.* Uo.

⁴¹ *Mihelyt otthon nem érzett magamat, mindjárt a házamra jött, és tseledimet virgázta, sok törvénytelenégeket kívánván tőllök.* Uo.

⁴² *2^a Septembris éjszaka otthon nem lévén, mikor már a Tselédim lefeküdtek, mintegy 10 óra tájban bottal rajtok ment, az ajtot durgatta, gyertyát kért. Más nap meg kérdezvén, mit*

az egyház előjárói is jelen voltak. Sőt, az ilyen esetek csak még jobban felbőszítették az ifjú rektort, aki erre még súlyosabb vétkek elkövetésével reagált. Jellemét a lelkész két példa említésével így rajzolja meg: *Az az ellentmondás* *Lelke is megvolt benne, hogy akarmi jót akartam vagy mondottam néki, mindenkor azzal ellenkezőképpen tselekedett. Nevezetesen egyszer arra intvén, a miről már annakelőtte közönségesen is meg intetett, hogy Templomba imádság alatt ne üljön, hanem álljon, mint más, ezt úgy tellyesítette, hogy azután még az ének elhagyása előtt nem leült, hanem cum scandalo úgy vetette le magát a székre. Másszor ismét arra intetvén, hogy gyermekeit ne indítsa ki addig a chorusból, míg az éneket el nem hagyják, ezt úgy tellyesítette, hogy azután se kijövöre, se bemenőre nem énekeltetett velek semmit.*

A vádlevél megtette hatását: az üggyel az egyházmegyei közgyűlés is foglalkozott. Tetteit nagyjából a lelkészével együtt megjelent fiatal rektor beismerte, mire megfosztották hivatalától. *De mivel illetlen Cselekedeteit Vigyázatlansága 's ifffui Szelessége éretlen gyümölcseinek lenni állította, magát pedig minden tekintetből kötelezte eddig volt rendeletlen életének megjobbítására,* bocsánatkérését követően hivatalába próbaidőre visszahelyezték.⁴³ Az ifjú iskolamester számára ez a figyelmeztetés alighanem elegendőnek bizonyult ahhoz, hogy jó útra térjen, mert ezt a vizályt követően — lelkészét jócskán túlélve — még 14 évig szolgált terestyénszecsődi rektorként, majd — más gyülekezetek szolgálata után — visszatért ide, és halála előtt újabb tíz évig ő töltötte be ezt a hivatalt.⁴⁴

Páli Mihály terestyénszecsődi lelkészességét, és egyben szépen indult lelkipásztori pályáját 1814. szeptember 25-én bekövetkezett halála szakította meg.⁴⁵

akart, azt felelte, hogy a Kőrmendi Rectornét, a' ki akkor nállam tartózkodott, akarta egy kitsit meg inteni, hogy fogja meg a nyelvét. Uo.

⁴³ 1813. január 27. DREL II. 197. a. 1. 58.

⁴⁴ Életpályája röviden: 1809–1811 között homokbödögei, 1811–1827 között terestyénszecsődi, 1827–1836 között felsőöri, 1836–1840 között őriszentpéteri, 1840–1850 között újra terestyénszecsődi rektorként szolgált. 1850-ben halt meg. DREL I. 1. u. Magyarszecsőd. II. DREL II. 35. b. 1. 268, 273. DREL II. 197. a. 1. 50, 58, 167, 174. DREL II. 197. a. 2. 65, 74, 86, 100, 129, 130, 131, 155, 156, 195, 309, 317. DREL II. 197. b. 1. 5, 10, 20, 28, 29, 40, 48, 58, 69, 84, 94, 105, 118, 122, 140. DREL II. 197. b. 1815. 2. 1818. 2. 1819. 2. 1820. 4. 1821. 5. 1823. 14. 1827. 6. 1828. 4. 1829. 6. TtREL I. 8. d. 10. Pápa. 296. TÓTH 1820. 25. TÓTH 1833. 34. TÓTH 1927. 39 (csak 1810-ből ismeri). PATÁKY 1990. 158, 171, 176. PATÁKY 1992. 194, 331, 378. HELLA 2003. 54.

⁴⁵ DREL I. 1. u. Magyarszecsőd. I. 3. 1814. november 1. Páli Mihály halála után egy egyházmegyei részleges gyűlésen döntenek az utódjelölt, Nagy Sándor alkalmatlanságáról. DREL II. 197. a. 1. 68.

3. Páli Mihály családja

Mihály első felesége Reinhold Eleonóra Krisztina volt, akit apácaszakállasi segédlelkészsége idején, 1803 novemberében vett feleségül. Még nyilván külföldi tanulmányi éve alatt ismerte meg, mert az após, Friedrich Reinhold marburgi tanár volt.⁴⁶ Szemerei lelkészkedése alatt született fiuk, aki a keresztségben a Károly nevet kapta, de nem érte meg az egyéves kort: 1805 augusztusában meghalt torokgyíkban.⁴⁷ Becsvölgyei szolgálata alatt 1810-ben feleségét is elvesztette.⁴⁸

Nem tudjuk, mikor, de másodszor is megházasodott, feleségül vévén Gál Juliannát. Tőle két gyermeke született: József és Julianna.⁴⁹ József 1818 februárjában már nem volt az élők sorában, ekkor az özvegy már Lukács Mihály nagyrákosi lelkész⁵⁰ felesége volt.⁵¹ Juliannáról még 1823-ból is van adatunk.⁵²

⁴⁶ 1803. október 10. *Reverendus dominus Michael Páli diaconus ecclesiae reformatae Apáczsa Szakallasiensis ad latus ordinarii ibidem verbi divini ministri admodum reverendi domini Johannis Tóth, coelebs, duxit Eleonoram Christinam Reinhold in superio Germanico in landgraviata Hassiae, Marpurgi, Friderici Reinhold magistri, dum vixit, primarii filiam in capillis, anno 20.* Kimásolt révkomáromi anyakönyvi bejegyzés. TtREL I. 8. d. 10. Révkomárom. 3.

⁴⁷ 1805. augusztus 18. Páli Károly 350 napos korában meghalt *torokdagadásban*. DREL I. 1. u. Győrszemere. 12.

⁴⁸ 1810. július 8. Páli Mihály lelkész feleségét, Reinhold Eleonórát eltemették 31 esztendőskorában. DREL I. 1. u. Becsvölgye. I. 19.

⁴⁹ 1816. január 24. A néhai Páli Mihály terestyénszecsódi lelképásztor ingóságait elárverezik, a befolyt összeget háromfelé osztva özvegye, Gál Julianna, valamint két árva gyermeke, József és Julianna kapja. DREL II. 197. a. 1. 80.

⁵⁰ Lukács Mihály Kupon született. Tanulmányait először Sárospatakon végezte, majd 1789-ben a debreceni kollégiumban subscribált. 1795-ben törökszentmiklósi rektorként szolgált. 1799–1811 között kercai lelkész volt, 1800-ban exmittálták és szentelték. 1811–1829 között Nagyrákoson lelkészkedett, közben egyházmegyei tanácsbíró és pénztárnok is volt. Háromszor is nősült: első felesége Török Éva, Gál Gábor kercai lelkész özvegye, második felesége Németh Mária, harmadik pedig az említett Gál Julianna, Páli Mihály terestyénszecsódi lelkész özvegye volt. 1829-ben halt meg. DREL I. 1. a. 2. 711. DREL I. 1. a. 3. 131, 221. DREL I. 1. u. Ajka. II. 3. Egyházasrádóc. I. 4, 6. Kerca. I. 1, 6, 7. III. 1. Körmend. II. 3, 4. Óriszentpéter. I. 14. Nagyrákos I. 1, 2, 5, 6, 7. III. 1. Senyeháza. I. 3. Szalafő. II. 1. DREL II. 35. a. 2. 144, 274. DREL II. 138. a. 2. 307. DREL II. 197. a. 1. 1a, 6, 10, 14, 37, 38, 41, 44, 50, 52, 55, 62, 63, 68, 69, 72, 75, 76, 77, 80, 82, 83, 87, 88, 93, 94, 95, 96, 98, 112, 115, 116, 120, 121, 126, 127, 128, 129, 131, 132, 133, 134, 136., 138, 146, 148, 149, 154, 158, 160, 165, 168, 169, 170, 172, 175, 176, 177, 182, 186. DREL II. 197. a. 2. 1, 4, 5, 9, 11, 68. DREL II. 197. b. 1815. 5. 1818. 6. 1819. 5. 1820. 2. 1821. 4. 1823. 12. 1827. 3. 1828. 2. DREL II. 197. h. 1. 31. DREL II. 197. i. 1. 2, 3, 4, 6, 8, 10, 12, 15, 18, 24, 35, 38, 41, 46, 49, 53, 65, 69, 74, 77, 78, 79, 82, 85. DREL II. 197. i. 2. 2, 5, 15, 17, 23, 27, 32, 36, 39, 42, 47, 55, 63. DREL II. 197. i. 3. 1, 3, 5, 6, 10, 12, 18, 30, 36, 44, 52, 77, 80, 82, 84, 86, 88, 94, 102, 159, 160, 162, 164, 166, 168, 170, 200, 202, 205, 208, 209, 211, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 247, 248, 252, 253, 255, 260, 261, 262, 264, 266, 268, 270, 272. DREKK O. 394t. 48. DREKK O. 1055. 679. TÓTH 1820. 25. RÁCZ 1897. 22–22, 29. THURY 1908. 424. TÓTH 1927. 41 (csak 1799-ből ismeri). PATAKY 1990. 52, 56, 58, 162, 173. PATAKY 1992. 132, 276, 360, 373. HELLA 2003. 51, 53, 55.

⁵¹ 1818. február 11. Kis István, Páli Mihály gyermekeinek gyámja jelenti, hogy az árva Páli József meghalt, az apja ingóságainak elárverezésekor rá jutó pénzüsszeg is Julianna testvérének

4. A Páli család másik ága

Az ős, idősebb Páli Mihály mindkét felnőttkort megért fia hivatásszerűen a református egyházat szolgálta. Mihály, mint fentebb láthattuk, lelkészként, az ő ága azonban – legalábbis a férfiak vonalán – kihalt. A családnevet és az egyházi pálya szeretetét öccse, János örökölte tovább.

Páli János Kocson született 1783. december 8-án Páli Mihály és Szabó Erzsébet harmadik fiaként.⁵³ (Ahogy korábban említettük, a második fiú, miként a negyedik is, István nevet viselt, és korán elhalt). Tanulmányait szülőfalujában kezdte, majd 1799-ben iratkozott be a debreceni kollégium III. gimnáziumi osztályába.⁵⁴ Adataink szerint 1813-ban Etén rektorként, majd 1816–1847 között, tehát több, mint 30 éven át Kethelyen preoráns rektorként működött.⁵⁵ Kétszer nősült. Első felesége Kolmár Erzsébet volt, akit 1807-ben már etei rektorként vett el,⁵⁶ de ő 1831-ben meghalt.⁵⁷ Még 1833 előtt másodszor is nősült, ekkor Pálfi Zsófiát vette feleségül.⁵⁸

Jánosnak négy fiáról tudunk. A legidősebb, József 1811-ben született Etén, János első feleségétől, Kolmár Erzsébettől.⁵⁹ Tanulmányait szülőfalujában kezdte, majd 1823-ban, egy évig a révkomáromi iskolába járt az elsőéves syntaxisták között. 1824-ben, 13 évesen iratkozott be a pápai kollégiumba, a veteranus syntaxisták közé, 1828-ban írta alá a főiskola törvényeit. Az 1831/32-es tanévben

jár. Mostohaatyjuk, Lukács Mihály nagyrákosi lelkész, az özvegy, Gál Julianna férje azonban bizonyos kifogásokra hivatkozva megtagadja az összeg átadását, így az ügy bíróság elé kerül. DREL II. 197. a. 1. 95.

⁵² Lásd a 12. sz. jegyzetet!

⁵³ Kocsi I. sz. vegyes akv. Keresztelés 271. Kocsi REI. Ugyanebben az évben, 1783. szeptember 30-án Páli István és Szalai Katalin házasságából is született egy **János** és egy György nevű ikerpár, de később mindkettő meghalt: egyikük – a szöveg szerint – 1788. január 14-én 4, a másikuk 1793. március 5-én 10 éves korában. A születési anyakönyvben közeli időből több Páli Jánost nem találtunk. Uo. Keresztelés 268. Kocsi II. sz. temetési akv. 4, 17. Kocsi REI.

⁵⁴ 1799. április 24. SZABADI 2013. 834–835.

⁵⁵ DREL I. 1. a. 7. 325. DREL II. 70. a. 3. 112. DREL II. 70. a. 4. 5, 43, 171, 172. DREL II. 70. a. 1831. 16. 1832. 12, 16. 1833. 17, 1834. 17. 1835. 21. 1839. 10. 1848. 14. DREL II. 70. b. 1816. 19. 1822. 19. 1823. 24. 1825. 17. 1826. 24. 1827. 24. 1828. 32. 1829. 29. 1830. 25. 1831. 22. 1832. 27. 1833. 31. 1834. 31. 1835. 29. 1836. 26. 1837. 29. 1838. 34. 1839. 20. 1840. 28. 1841. 27. 1842. 31. 1843. 32. 1844. 14. 1846/47. 21. TtREL I. 8. d. 6. Bokod. II. 3 (Páli József!). d. 7. Ete. II. 14. TÓTH 1820. 19. TÓTH 1833. 40.

⁵⁶ 1807. november 13. *Páli János 30 annorum scholae rector és néhai Berta József özvegye, Kalmár Ersebet, 36 esztendő.* Etei II. sz. vegyes akv. 428. Etei REI.

⁵⁷ 1831. szeptember 9. *Tiszteletes Páli János Urnak Hitvese, Nemes Kalmár Ersebet, 56 esztendő.* Uo. 286.

⁵⁸ Az esküvő nem Etén volt, mert az itteni anyakönyvekben nem találtunk erre vonatkozó bejegyzést.

⁵⁹ 1811. február 7-én keresztelték. Etei II. sz. vegyes akv. 157. Etei REI.

a coniugisták osztálytanítója volt, 1833-ban ötödéves teológus, majd 1834–1837 között a császári iskola rektora. 1838-ban tette le lelkészi vizsgáit, majd 1838–1839-ben Nagyigmádon, 1840–1842 között Kocson szolgált káplánként. 1842-ben Nagysápra választották meg rendes lelkésznek, a következő évben lelkésszé szentelték. 1847-ben állásáról lemondott, ezután 1849–1850 között Mocsán, 1850–1851 között Neszmélyen, 1851–1853 között Naszályon segédlelkészkedett. 1854-ben került Ekelre, ahol előbb helyettes, majd megválasztott rendes lelkész-ként szolgált 1860. szeptember 1-én bekövetkezett haláláig.⁶⁰ Kétszer is nősült. Első feleségét, Berta Lídiát 1846-ban vette el Nagysápon.⁶¹ Ebből a házasságból született még abban az évben Erzsébet lánya,⁶² aki azonban fiatalon, 16 és fél évesen halt meg, apja utolsó szolgálati helyén, Ekelen temették 1862-ben.⁶³ Második felesége Szatmári Eszter volt, akit 1852-ben vett el Neszmélyen.⁶⁴ Nincs tudomásunk arról, hogy ebből a házasságból gyermekük született volna.

János második fia, Dániel 1816-ban született Etén, szintén Kolmár Erzsébettől.⁶⁵ Iskoláit apja szolgálati helyén, Kethelyen kezdte, majd 1827-ben iratkozott be a pápai kollégium coniugista osztályába. 1834-ben írta alá a kollégium törvényeit, és lett ezáltal főiskolai diák.⁶⁶ További pályafutását fiatalon, 1837-ben bekövetkezett halála akadályozta meg. Etén temették.⁶⁷

A harmadik fiú, Lajos (idősebb) 1833. március 8-án született Etén, atyja, János második feleségétől, Pálfi Zsófiától.⁶⁸ Tanulmányait 1843-ban Kocson kezdte, majd két évet a révkomáromi iskolában végzett. Ezután a pápai kollégiumba iratkozott be, ahol az 1849/50-es tanévben írta alá a törvényeket. Tanulmányait bevégezve 1853-ban három évre Ácsra ment ki akadémikus rektornak. 1856-ban a barsi egyházmegyében az első, majd még ugyanebben az

⁶⁰ KÖBLÖS 2006. 238 (lakhelye hibásan Keszthely!), 528, 826, 1007, 1012. KRÁNITZ 2012. 138. GERECSEI-KÖBLÖS-KRÁNITZ 2012. 431–432.

⁶¹ 1846. november 2. TtREL I. 8. d. 9. Nagysáp. 8.

⁶² 1846. november 11. (!) Uo.

⁶³ 1862. június 10. TtREL I. 8. d. 9. Nemesócsa. II. 8.

⁶⁴ 1852. október 16. TtREL I. 8. d. 9. Neszmély. 9. 1857. augusztus 11-én mindketten kereszt-szüllők Ekelen. TtREL I. 8. d. 7. Ekel. I. 20.

⁶⁵ 1816. február 18-án keresztelték. Etei II. sz. vegyes akv. 197. Etei REL. 1827 októberében 11 évesnek, az 1834/35-ös tanévben 18 évesnek írják. KÖBLÖS 2006. 541, 839.

⁶⁶ 1827 októberében iratkozik be. Apja János kethelyi preoráns. 1831-ben a poéták osztályába járt, szolgadiák volt. Az 1834/35-ös tanévben írta alá a törvényeket (Etén született, apja János kethelyi iskolamester). KÖBLÖS 2006. 541, 839, 854, 1010.

⁶⁷ 1837. október 23-án temették. *Ketheli Praeorans Páli János fia, Dániel. 21 és ¾ éves, hektika.* Etei III. sz. vegyes akv. 312v. Etei REL.

⁶⁸ Keresztelték 1833. március 14-én. *Tiszteletes Páli Janos, Palfi Sofia, Lajos.* Etei III. sz. vegyes akv. 28. Etei REL.

évben a második, egyházkerületi vizsgát is letette, felszentelték, és Pozbán, majd 1857-ben Csépen lett segédlelkész. 1858–1859 között Banán helyettes lelkészként, 1859–1863 között Kocson, 1863–1864 között Gyermelyen, 1865-ben pedig újra Kocson segédlelkészként szolgált. 1865 novemberében került segédlelkészként Szomódra a beteg Sebestyén József⁶⁹ mellé, akinek halála után helyettes, majd 1866. január 22-i megválasztása után rendes lelkészként szolgált egészen 1883-ig. Onnan az etei gyülekezet hívta meg, ahol 1887. május 22-én bekövetkezett haláláig működött. Emellett 1873-ban egyházmegyei aljegyzővé választották, 1873–1877 között egyházmegyei tanácsbíró, 1874–1877 között egyházmegyei főjegyző, 1878–1887 között pedig tatai esperes volt.⁷⁰ Leszármazottait lásd egy bekezdéssel tovább!

János negyedik fia, Zsigmond 1837. szeptember 23-án született Etén.⁷¹ Tanulmányairól annyit tudunk, hogy az 1851/52. és 1857/58. tanév között a pápai kollégium növendéke volt: 1853/54-ben járta a gimnázium VIII. osztályát, az 1854/55-ös tanévben vették fel a papnövendékek közé, és 1857/58-ban volt negyedéves. 1858-ban Etére ment rektornak. 1860 februárjában exmittálták, gyermelyi segédlelkész lett, májusban pappá szentelték. Gyermelyben 1863-ig működött, majd 1863–1865 között Kocson, 1865-ben Tatán, 1866-ban Császáron, végül 1867-ben Dadon segédlelkészkedett.⁷² 1867-ben a tatai lelkészválasztás során súlyos törvénytelenéseket követett el, melyek miatt kirekesztették az egyházkerület lelkészi karából.⁷³ Ezután Ácsra költözött, ahol az 1870-es és 1880-as években közmegebecsülésnek örvendő községi jegyzőként működött.

⁶⁹ Sebestyén József 1828-ban Kocson született, apja Sebestyén József földműves, anyja Szücs Zsuzsanna volt. Tanulmányait a koci iskolában kezdte, majd 1842-ben beiratkozott a pápai kollégium IV. nyelvészeti osztályába. 1845-ben írta alá a kollégium törvényeit, majd Szilasra ment segédtanítónak. 1847-ben, harmadéves diákként Tatán lett a kisebb gyermekek tanítója. Tanulmányait 1851-ben fejezte be Pápán, ezután császári rektor lett. 1856-ban exmittálták és szentelték. 1856–1857-ben Kocson, 1857-ben Szomódon, 1857–1859 között Gyermelyen volt segédlelkész. 1859-ben a szomódi gyülekezetbe hívták meg, ott szolgált 1865. december 9-én bekövetkezett haláláig. Kocson temették. DREL II. 70. a. 1847. 2. 1848. 14. DREL II. 70. b. 1847/48. 10. DREKK O. 394t. 126. TtREL I. 8. d. 11. Szomód. I. 1. 4. II. 36. KÖBLÖS 2006. 291, 314, 316, 326, 623, 896, 1054. GERECSEI-KÖBLÖS-KRÁNITZ 2012. 456. KRÁNITZ 2012. 172.

⁷⁰ DREKK O. 394t. 124. DPK 1887. 170–171. KÖBLÖS 2006. 388, 391, 904, 914, 949. KRÁNITZ 2012. 170. GERECSEI-KÖBLÖS-KRÁNITZ 2012. 432–433.

⁷¹ Keresztelése 1837. szeptember 27-én volt. *Ketheli Praeorans Páli János, Nemes Pálfi 'Sofia, Zsigmond. Szülők lakhelye: Kethely és Ete.* Etei III. sz. vegyes akv. 66. Etei REL.

⁷² DREKK O. 394t. 134–135. KRÁNITZ 2012. 179. KÖBLÖS 2006. 333, 344 (hazája Kethely), 392 (hazája Csep), 744, 947, 951. GERECSEI-KÖBLÖS-KRÁNITZ 2012. 436–437 (neve hibásan Pályi Zsigmond!).

⁷³ DREL I. 1. a. 1867. 7–8.

dött,⁷⁴ emellett a tatai egyházmegye világi tanácsbírája,⁷⁵ egyházmegyéjének pedig az egyházkerületi közgyűléseken világi képviselője is volt.⁷⁶ 1897-ben ő dolgozta ki az egyházközségek háztartására vonatkozó szabályrendeletek tervezetét,⁷⁷ 1898-ban pedig az egyházkerület helyettes világi számvevőjének is felkérték.⁷⁸ Egyházmegyei világi tanácsbírói megbízatásáról hajlott korára való tekintettel 1900-ban mondott le.⁷⁹ 1906. április 18-án halt meg, másnap temették felesége és három elhunyt gyermeke mellé.⁸⁰ Felesége az 1889-ben elhunyt nemes Pázmány Zsuzsanna volt, akitől összesen öt gyermeke született: Ilona, Berta, Dezső, Erzsébet és Gyula.⁸¹

A család leszármazását és egyben ároni küldetését a harmadik fiú, Lajos (idősebb) két gyermeke vitte tovább. Az idősebbik fiú, (ifjabb) Lajos 1870. október 31-én született. Tanulmányait 1881–1894 között a pápai kollégiumban végezte.⁸²

⁷⁴ Adataink 1870 és 1888 közöttiek. PEIL 1881. 158. 1883. 1154. 1885. 795. 1888. 1177. Lásd még az ácsi anyakönyvi bejegyzéseket (81. sz. jegyzet)!

⁷⁵ Adataink 1885 és 1898 közöttiek. PEIL 1885. 795. 1888. 1177. 1889. 243. 1898. márc. Püspöki jelentés. 9.

⁷⁶ Adataink 1897 és 1901 közöttiek. DREL I. 1. a. 1897. 4. 1901. márc. 4.

⁷⁷ DREL I. 1. a. 1897. 44.

⁷⁸ DREL I. 1. a. 1898. márc. 31, 33.

⁷⁹ DREL II. 70. a. 1900. 12–13.

⁸⁰ *Páli Zsigmond nyugalmazott községi jegyző, néhai Pázmány Zsuzsanna férje, 69 éves. Születési hely: Kethely. Halál oka: aggkori végkimerülés. Megjegyzés: ide hozzák eltemetni elhunyt neje és 3 gyermeke mellé.* Ácsi VIII. sz. temetési akv. 145. Ácsi REI. A három gyermek Ilona, Berta és Gyula volt. Lásd a következő jegyzetet. A múlt évi közgyűlés óta hunyt el többek között Páli Zsigmond egyházmegyei világi tanácsbíró. DREL II. 70. a. 1906. 9.

⁸¹ **Pázmány Zsuzsanna** 1889. november 8-án halt meg 40 éves korában tüdőbajban, november 10-én temették Ácson. Ácsi VIII. sz. temetési akv. 18. Ácsi REI. **Ilona** 1870. szeptember 19-én született, október 2-án keresztelték Ácson. 11 hónapos korában egy kocsi elgázolta. 1871. augusztus 13-án temették. Ácsi IV. sz. vegyes akv. 214. Ácsi VI. sz. temetési akv. 100. Ácsi REI. **Berta** 1872. december 28-án született, 1873. január 11-én keresztelték Ácson. 9 hónapos korában bélhurutban halt meg. 1873. szeptember 20-án temették Ácson. Ácsi IV. sz. vegyes akv. 543. Ácsi V. sz. vegyes akv. Temetés 5. Ácsi REI. **Dezső** 1874. április 8-án született, április 15-én keresztelték Ácson. Ácsi IV. sz. vegyes akv. 559. Ácsi REI. További sorsa ismeretlen. **Erzsébet** 1875. szeptember 24-én született Ácson, szeptember 28-án keresztelték. Ácsi V. sz. vegyes akv. 20. Ácsi REI. További sorsa ismeretlen. **Gyula** 1877. szeptember 1-én született Ácson, szeptember 9-én keresztelték. Tüdőbajban halt meg 1891. szeptember 23-án, másnap temették Ácson. Ácsi V. sz. vegyes akv. 41. Ácsi VIII. sz. halotti akv. 33. Ácsi REI.

⁸² Az 1881/1882-es tanévben volt magántanulóként I. osztályos gimnazista (lakhelye Szomód). Az 1889/1890. tanévben volt VIII. osztályos. A teológia I. évfolyamát az 1890/1891., a IV. évfolyamot az 1893/1894. tanévben végezte el. VII. osztályos gimnazistaként és II. éves papnövendék korában a tatai egyházmegye segélyezte. I. éves papnövendékként tagja volt a teológiai önképzőkörnek és a főiskolai énekkarnak is. Pápai Református Kollégium értesítői. 1881/82. 57. 1884/85. 39. 1887/88. 40, 71. 1888/89. 22. 1890/91. 65, 118, 120, 122, 125. 1891/92. 24, 80, 87. 1892/93. 135. 1893/94. 86.

Segédlelkészi állomáshelyei mind a tatai egyházmegyében voltak: 1896-ban Mocsán, 1897-ben Kocson, 1898-ban Tatán, 1898–1899-ben Esztergomban, 1899-ben ismét Kocson szolgált, majd 1899-ben Naszályon helyettes lelkész-ként, 1899–1900 között pedig Szőnyben ismét segédlelkészként működött. Ezután a komáromi egyházmegyébe került, ahol 1900–1901 között Hetényben helyettes lelkész volt. 1901-ben választották meg Diósförgepatonyba, ahol 1910-ig lelkészkedett, majd Kismányára hívták. Ott szolgált 1923. október 23-án bekövetkezett haláláig.⁸³ Felesége Borza Julianna volt, akitől 9 gyermeke született: Erzsébet, Margit, Ilona, Katalin, Piroska, Julianna, Jolán, Vilma és Sándor. Közülük 1943-ban Margit és Ilona már halott volt, Jolán állami tanítónő, Perlik István telektanyai (Szabolcs vm.) Hangya körzetvezető felesége, Vilma pedig Tibold Géza üllő-tornyoslóbi állami tanító felesége, ekkor már volt egy egyéves kislányuk, Zsuzsanna. Az egyetlen fiú, Sándor Hangyatisztviselőként dolgozott, 1943-ban Felsővisón teljesített katonai szolgálatot.⁸⁴

Az idősebb Lajos második fia, Sándor 1872. április 24-én Szomódon született. A gimnáziumot és a teológiát Pápán végezte, kivétel a teológia I. évfolyama, amit 1890/91-ben Debrecenben járt. A tatai egyházmegyében segédlelkészkedett, állomáshelyei: 1894–1895 között Tata, 1896–1898 között Szőny, 1898–1899 között pedig Kocs. 1899-ben választották meg Esztergomba a gyülekezet sorrendben második rendes lelkészének. 1943-ban írt életrajzában külön kihangsúlyozza, hogy ezt az egyházközséget 1881-ben tatai esperesként még apja hívta életre. Néhány mondat erejéig olvassunk bele az életrajzba!

„1881. október 15-én ő tartotta itt az első református istentiszteletet a vármegyeház nagytermében, amelynek falairól a primások mint örökös főispánok arcképei néztek alá a szerintük eretnek istentiszteletre. Maga a termet átengedett alispán is kíváncsi volt rá, és a karzatról végighallgatta, s mikor kijöttek, a református uraktól csodálkozva kérdezte: „Hát ti is hiszitek a Krisztust?” (Közülük az egyik beszélt el nekem, amikor én ide kerültem).”

Sándor 1917–1921 között egyházmegyei tanácsbíró is volt. Az esztergomi gyülekezetben 1944-ig szolgált, akkor nyugdíjba ment. 1949. március 22-én halt meg. Feleségének, Lászlófalvi Velits Mariskának 1900. július 9-én a Budapest–Kálvin téri templomban esküdt örök hűséget. Három lányuk született: 1904-ben Mariska, aki 8 napos korában meghalt, 1907-ben Etelka és 1911-ben

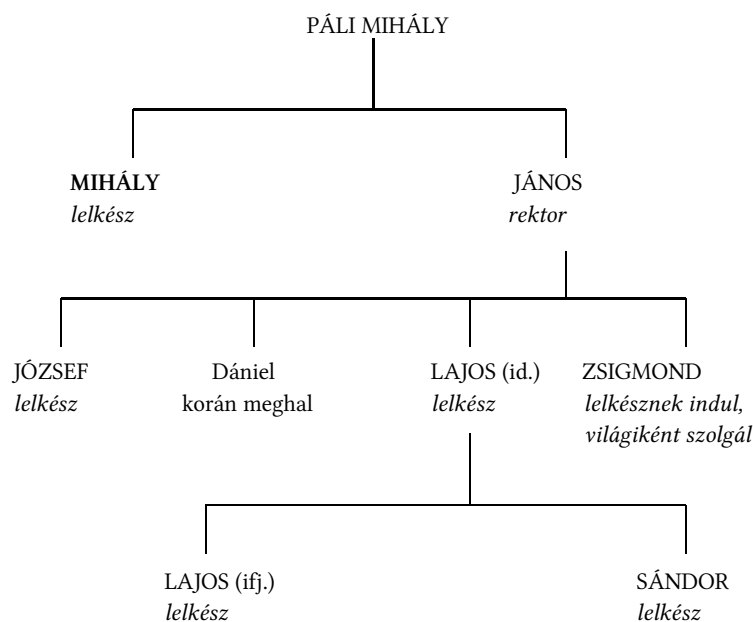
⁸³ TIREL I. 8. d. 6. Diósförgepatony. I. 2. II. 3–8. d. 8. Kismánya. 12. d. 11. Szomód. II. 7. GERECSEI-KÖBLÖS-KRÁNITZ 2012. 433.

⁸⁴ KRÁNITZ 2013. 317–318.

ismét Mariska. A feleség 1923. május 1-én elhunyt. Etelka lányuk Tóth István magyar királyi erdészeti üzleti tiszt felesége lett. 1943-ban Egerben laktak, két gyermekük született: 1932-ben Sándor, aki 1943-ban elsős gimnazista volt, és 1933-ban Éva, aki 1943-ban a negyedik elemi járt. A lelkész Mariska lánya 1943-ban még hajadon volt.⁸⁵

5. Összefoglalás: a Páliak mint ároni család

Összefoglalásképpen a kocsi eredetű Páli családról annyit mondhatunk el, hogy jogosan viselheti az ároni jelzőt: három generációban is református egyházukat szolgálták, közülük egy a rektori pályát választotta, négyen lelkészek lettek, és egy ötödik tag is erre az útra lépett, majd miután papi pályája kettétört, különféle világi választott tisztségekben szolgált tovább egyházát. Mindezt szematikusan a következő ábrán érzékeltetjük:

⁸⁵ GERECSEI-KÖBLÖS-KRÁNITZ 2012. 433-434. KRÁNITZ 2013. 900-903.

II.
A BIZONYSÁGLEVELEK

Az őrési egyházmegye egyes iratanyagában felfedezett iratcsomó tehát eredetileg mindazon bizonyágleveleket tartalmazta, melyekkel Páli Mihály sikeres tanulmányait és papi vizsgáit igazolta, valamint azokat az engedélyeket is magában foglalta, melyek a kibocsátáshoz, a felszenteléshez, illetve a megválasztott lelkési állás elfoglalásához szükségesek voltak. Ezeket Mihály mint értékes személyes dokumentumokat nyilván a parókián, ládájában őrizte.

Halálát követően, Barta György őrési esperes⁸⁶ beszámolója szerint 1815 végén vagy 1816 elején ingóságait elárverezték, a befolyt összeget pedig háromfelé osztva özvegyének és két gyermekének juttatták. Az 1816. január 23–24-én tartott egyházmegyei közgyűlésen hasonló sorsra jutottak könyvei is.⁸⁷ Az esperes alighanem ekkor jutott hozzá a bizonyáglevelekhez is, és ekkor írhatta rá a 13. számot viselő dokumentumra a bevezetőben már emlegetett feliratot, hogy ne felejtse el átadni az „árvák”, vagyis József és Julianna részére.⁸⁸ Időközben azonban József meghalt, a rá eső rész Julianna javára történő átadása elé pedig az özvegy újabb férje, Julianna mostohaatyja, Lukács Mi-

⁸⁶ Barta György 1783-ban írta alá a debreceni kollégium törvényeit. Ezután szentesi praeceptor lett, 1785-ben tért vissza a kollégiumba. 1792–1795 között az utrechti egyetemen teológiát tanult. Hazatérte után, 1796. július 1-től haláláig az egyházasrádóci gyülekezetben szolgált. 1799-ben exmittálták és felszentelték. 1808-tól kezdve haláláig ő volt az újonnan felállított őrési egyházmegye első esperese is. 1816. december 28-án halt meg. Felesége Fülöp Julianna, Fülöp János nagyrákosi lelkész lánya volt. DREL I. 1. a. 3. 188, 204, 307, 321, 394. DREL I. 1. a. 4. 64, 107, 189, 267, 513, 532, 543. DREL I. 1. a. 5. 15. DREL I. 1. a. 6. 31, 49, 79. DREL I. 1. u. Egyházasrádóc. I. 4, 5. III. 1. Kerca. I. 6. Körmend. II. 4. Nagyrákos. I. 2, 3. Óriszentpéter. I. 14. DREL II. 35. a. 2. 145, 151. DREL II. 35. b. 1. 92, 110, 120, 139, 154, 163, 178, 191, 198, 226, 227, 244. DREL II. 197. a. 1. 1. a. 1. b, 4, 5, 7, 9, 14, 37, 38, 41, 43, 50, 55, 62, 65, 66, 68, 69, 71, 73, 74, 75, 76, 80, 82, 83, 86, 87, 92, 97, 120, 123, 144, 154, 186. DREL II. 197. a. 2. 57, 96. DREL II. 197. b. 1815. 2. DREL II. 197. h. 1. 5, 11. DREL II. 197. i. 1. 1, 3, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 14, 15, 18, 74, 76, 79, 82. DREL II. 197. i. 2. 2, 11, 13, 20. DREL II. 197. i. 3. 1, 3, 4, 6, 10, 12, 16, 61, 63, 79, 80, 82, 84, 85, 86, 88, 159, 161, 162, 164, 166, 168, 170, 200, 202, 205, 209, 211, 244, 245, 247, 248, 250, 251, 253, 255, 257, 262, 264, 266, 268, 271, 273. DREL II. 197. i. Esperesek névsora (hibásan: 1817-ig). DREKK O. 1055. 678. TtREL I. 8. d. 6. Balatonkenese. 5. ANTAL 1888. 411. TÓTH 1927. 31 (csak 1796-ból ismeri). SEGESVÁRY 1935. 44. PAIS-NAGY 1989. 164. PATAKY 1990. 57, 70, 155, 186. PATAKY 1992. 132, 248, 251, 306, 414. SZÖGI 2000. 161 (1922. sz.). THURY 1908. 381, 391, 392, 398.

⁸⁷ Lásd a 49. sz. jegyzetet.

⁸⁸ Barta György kézírásával, hátlapi feljegyzéseivel az egyházmegye iratai között számtalan helyen találkozhatunk, csak két példa az 1813-as évből: DREL II. 197. b. I. fiók. 6. cs. 3. 5. sz. Ezek alapján kétséget kizáróan azonosítható, kinek a kezétől származik a 13. sz. okmány hátlapi felirata.

hály nagyrákosi lelkész jogi akadályokat próbált gördíteni,⁸⁹ emiatt hiúsult meg az iratok átadása is.

Az okmányok ezután alighanem a jegyzői irodában hanyódtak. Így juthattak a harmincas évek második felében az egyházmegyei jegyző, Hajas István szentgyörgyvölgyi, majd kercai lelkész⁹⁰ kezébe, aki akkoriban rendezhette a traktus levéltárát.⁹¹ Az egybetartozó iratokat ő fogta egybe egy összeragasz-

⁸⁹ Lásd a 51. sz. jegyzetet.

⁹⁰ Hajas István Körmenten született, apja Hajas János gazda volt. Tanulmányait szülővárosa iskolájában kezdte, majd 1803-ban szolgálóként beiratkozott a pápai kollégium syntaxista veteranus tanulócsoportjába. 1803-tól alumnus diák volt, 1806-ban írta alá a kollégium törvényeit. Tanulmányaival párhuzamosan 1806–1808 között és 1812-ben kollégiumi magántanító is volt, majd 1813-ban jurátusként a csöglei rektorságra ment, és már nem tért vissza az alma materbe. Még 1814-ben is ő volt a csöglei rektor, 1815-ben már máshol, ismeretlen helyen szolgált. 1817. június 1-től az egyházsrádóci gyülekezetben működött, 1818-ban jelölték és szentelték. 1826 elején a szentgyörgyvölgyi egyház hívta meg, majd 1835 márciusában Kercára került, ahol haláláig szolgált. Egyházmegyei táblabíró, valamint 1835–1838 között helyettes jegyző, 1839–1844 között jegyző, végül 1844–1848 között őrségi esperes is volt. 1848. október 19-én halt meg Kercán. Kétszer is nősült: első felesége Barta Eszter, Barta György őrségi esperes és egyházsrádóci lelkész leánya, majd a második Nagy Katalin, Nagy Sándor szalafői lelkész leánya volt. DREL I. 1. a. 4. 178, 179, 544. DREL I. 1. a. 5. 15. DREL I. 1. a. 6. 87, 163, 205, 253, 350. DREL I. 1. a. 7. 1. 132, 299, 344, 346, 489, 582, 583. DREL I. 1. u. Becsvölgye. I. 15, 20. Egyházsrádóc. I. 5, 6, 8 felesége Földes Katalin). III. 1. Kerca. I. 2, 8, 9. III. 1. Kerkanémetfalu. 19. Nagyrákos. I. 5, 7, 8. Szalafő. II. 1, 2. Szentgyörgyvölgye. I. 2. III. DREL II. 35. a. 2. 274. DREL II. 197. a. 1. 74, 79, 91, 93, 95, 96, 111, 118, 122, 132, 162, 167, 181, 186. DREL II. 197. a. 2. 6, 10, 11, 26, 38, 56, 60, 71, 72, 74, 77, 79, 80, 81, 82, 85, 88, 90, 92, 93, 95., 97, 98, 103, 105, 106, 107, 112, 121, 124, 125, 127, 128, 133, 139, 140, 143, 144, 145, 146, 148, 153, 160, 161, 167, 168, 171, 172, 173, 175, 193, 194, 196, 197, 203, 204, 207, 211, 214, 215, 217, 218., 240, 241, 246, 251, 253, 258, 259, 266, 268, 269, 282, 283, 284, 286, 292, 295, 297, 299, 303, 304, 307, 316, 317, 318, 319, 325, 327, 329, 330, 332, 334, 338, 339, 343, 345, 353. DREL II. 197. b. 1. 1, 6, 13, 22, 38, 43, 50, 60, 70, 82, 99, 109, 116, 126, 139, 156, 169. DREL II. 197. b. 1818. 1. 1819. 1. 1820. 4. 1821. 5. 1823. 16. 1827. 2. 1828. 1. 1829. 1. 1847/48. 14. DREL II. 197. i. 1. 24, 36, 43, 45, 51, 55, 59, 61, 64, 68, 84, 88, 92, 96, 100, 104, 111, 114, 118, 122, 125, 130, 136, 148, 149, 157, 175. DREL II. 197. i. 2. 13, 21, 33, 35, 38, 43, 45, 51, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 92, 93, 96, 97, 99, 106, 118, 121, 122. DREL II. 197. i. 3. 32, 48, 56, 98, 104. DREL II. 197. i. Esperesek névsora. DREL III. 36. e. 2. 440 (1815-ben már rádóci lelkész!). DREL III. 239. b. 1. 377. DREKK O. 394t. 49. TtREL I. 8. d. 8. Köveskál. 22. d. 11. Szentgyörgyvölgye. 3. TÓTH 1820. 25. TÓTH 1833. 35. RÁCZ 1897. 25, 29. TÓTH 1927. 25 (csak 1814). PAIS-NAGY 1989. 151, 164. PATAKY 1990. 71, 72, 79, 83, 88, 155, 162, 181, 187. PATAKY 1992. 248, 251, 276, 296, 403, 414. KÖBLÖS 2006. 210, 212, 437, 920, 926, 965, 967, 971, 983, 1027.

⁹¹ 1835 és 1843 között helyettes, majd rendes jegyzőként ő vezette az egyházmegyei jegyzőkönyvet. DREL II. 197. a. 2. 71–241. Ez alapján azonosítható, hogy az iratsomót átfogó papírcsíkra ő írta rá a bevezetőben említett feliratot. Azért feltételezem, hogy egy legalább részleges levéltárrendezést végzett, mert az 1834–1835-ös évek irataira sokhelyütt ő írta rá a tárgyakat, ezenfelül rábukkantam olyan csomókra is, melyek különböző évekből, de azonos ügyre tartalmaztak iratokat, és az egyes okmányok tetején szintén az ő kézírásával olvashatók rövid regeszták, tehát ezeket a tárgyi vagy személyi alapon rendezett csomókat is ő állította össze. 1834: DREL II. 197. b. V. fiók. 9. cs. 36. sz. 1835: Uo. V. fiók. 13. cs. 1, 19, 20, 22, 27, 30. sz. 1810-es és 1820-as évekből Bata János iratai: Uo. V. fiók. 7. cs. utáni szám nélküli csomó. 1830–1831-es évekből egy senyeházi vizsgálat iratai: V. fiók. 9. cs.

tott papírcsíkkal, melyre a bevezetőben szintén említett szöveggel ráírta az iratok címzettjeit. Ekkor már legfeljebb Juliannára és leszármazottaira gondolhatott, ezért használta az *utódok* szót, mely elé – a lelkész-utódoktól való megkülönböztetésül – utólag szúrta be a *családi* jelzőt.

Végülis nem tudjuk, miért nem jutott el az ominózus iratsomó a papírcsíkon szereplő címzettekhez, talán akkor már nem élt senki, vagy a jegyző nem ismerte őket. A dokumentumok maradtak az egyházmegyei levéltárban, ahol egy későbbi rendezés során a vegyes rendezetlen iratok közé került. Az 1830-as évek óta valószínűleg mi voltunk az elsők, akik a csomót felnyitottuk, és tartalmába belenéztünk. Alább ezeket a forrásokat közöljük keletkezésük sorrendjében.

FORRÁSOK

1.

Debrecen, 1800. április 19.

A debreceni kollégium tanúsítványa Páli Mihály ottani tanulmányairól és magaviseletéről.

Lectori salutem!

Bonae spei juvenis Michael Páli a nobis scholae reformatae Hajdonicalis Böszörményiensis ludi magister designatus, cum jam in eo esset, ut ad eam provinciam suscipiendam in iter sedaret, petiit a nobis, ut testimonium idoneum sibi daremus.

Testamur igitur eum ex quo tempore in nostram disciplinam se se tradidit, ita, ut probum, honestumque studiosum decet se se gessisse.

Deum Optimum Maximum oramus, ut eum gratia sua adjuvare velit ad spartam hanc magna cum utilitate eius scholae administrandam.

Dabamus Debrecini die 19. Aprilis 1800.

Collegii reformatorum Debrecinensis professores
et rector Esaias Budai manu propria

[LOCUS SIGILLI]

Extradatum per Danielem Gombos manu propria hoc tempore senioremm collegii.

MAGYAR FORDÍTÁS

Üdvöt az olvasónak!

Miután a jóreményű ifjút, Páli Mihályt a hajdúböszörményi református iskola iskolamesterévé rendeltük ki, mivel már közel van ahhoz, hogy annak a hivatalnak a vállalására útra keljen, azt kérte tőlünk, hogy adjunk neki megfelelő tanúsítványt.

Tanúsítjuk tehát, hogy attól az időtől kezdve, mikor ránk bízta a maga taníttatását, olyan jámborul, tisztességesen és igyekvően viselkedett, amint illik.

Kérjük a Legjóságosabb és Leghatalmasabb Istent, hogy kegyelmével segítse őt abban, hogy ezt a tisztséget azon iskola nagy hasznára tudja betölteni.

Kiadtuk Debrecenben, 1800. április 19-én.

A reformátusok debreceni kollégiumának professzorai és rektora:

Budai Ézsaiás

saját kezével

[PECSÉT HELYE]

Kiadta Gombos Dániel, a kollégium jelenlegi széniora saját kezével.

Eredeti: DREL II. 197. k. Páli Mihály iratai. No. 1. 1. Egy kétrét hajtott papír 1. oldala, a szöveg alatt a debreceni kollégium természetes színű viaszba nyomott pecsétjének maradványai láthatók, a papírfelzet hiányzik.

Kiadás, regeszta: —

2.

Debrecen, 1800. április 19.

Páli Mihály kötelezvénye a hajdúböszörményi iskolarektorsággal kapcsolatban.

Én, alább meg irt, a Nemzetes Debreceni Reformatum Collegiumnak Tiszteletes Professoritól a' Hajdú Böszörményi Reformatus Oskolának igazgatására és az abban levő Tanulóknak oktatására ki küldetvén szentül és igaz hittel fogadom, hogy annak az Oskolának meg maradására, nevelkedésére és épületére egész erőmmel, tehetségemmel jó lélekkel vigyázok, és abban a reám bizattatandó Tanulókat mind az igaz Keresztyén Vallásra, mind a tisztességes tudományokra e Nemzetes Collegiumban be vett tanítás rendi szerént tanitom, mind pedig a jó erkölcsökre és valóságos kegyességre szorgalmatosan oktatom, és a' mellett a' fenyítékben a mértéket követem, és azt fogadom, hogy nem komor, haragos, veszekedő, kegyetlen, hanem engedelmes leszek, és az időmet nem heveréssel, vendégeskedéssel, tobzodással, ide 's tova járás-

sal, gyanús társalkodásokkal és felettébb való előmenetelemnek vadászásával, hanem a reám bizattatandó munkámmal töltöm el.

A Szent Ekklésia Tiszteletes Prédikátorihoz, Elöljáróihoz, Curátorihoz egész engedelemmel, tisztelettel, szeretettel leszek.

Emellett a Nemzetes Collegiumnak, úgymint a' melytől más több jó tetéményekkel (!) együtt most is ezen Szerencsémét veszem, becsületét előttem tartom, a' mellyet mind magam viselésével, mind tselekedettel is megmutatok.

Teljes béándékkal vagyok ugyan, hogy magamat prédikátorságra adjam, mindazonáltal, ha valami ok miatt ezen Szent Hivatásomtól akaratom ellen el maradnék, salariumomnak bizonyos részét a Canonok szerint az Ekklésiának vissza fogom adni.

Mindezekre Istennek kegyelme velem lévén magamat egészen ajánlom, hogyha pedig ezen fogadásom szerint Hivatalomban el nem járok, szabad legyen engemet a Szent Ekklésia Elöljáróinak, a Venerabilis Tractus Tiszteletes Seniorának hitével akármelly időben ezen hivatalomból ki tenni.

Hogy pedig én Hivatalomat esztendőm ki telésének előtte elhagynám, tehát minden Testimonium nélkül bocsáttassam el.

Debreczenben, die 19. Aprilis 1800.

Páli Mihály
magam kezével

*Eredeti: DREL II. 197. k. Páli Mihály iratai. No. 1. 2. Egy kétrét hajtott papír 2. oldala.
Kiadás, regesztá: —*

3.

Debrecen, 1800. április 19.

Gombos Dániel debreceni széniornak a hajdúböszörményi gyülekezet elöljáróihoz szóló kísérlőlevele.

Tiszteletes Nagy Jó Uram!

Tapasztalván némelly Oskola Mestereknek azon Szokását, melly szerint ki menetelek alkalmatosságával azon obligatoriát, mellyben magokat előttünk le kötelezik, a Szent Ekklésia Elöljáróinak kezekbe nem adták, imé mostan Tiszteletes Nagy Jó Uramnak ki küldjük olly véggel, hogy azon Ekklésia Elöljáróinak resignálja, vagy pedig magánál tartsa a végre, hogy ha az Oskola Mester illendöképpen a maga Hivatalábann el nem járna, vele ezen obligatoria szerint bármi lehessen.

Ezt, a midön én Tiszteletes Professor Uraiméknak parancsolatjára kötelességem szerint jelenteném, maradok

Tiszteletes Nagy Jó Uramnak

alázatos szolgája:

a Debreczeni Reformatum Collegiumnak mostani seniora
Gombos Dániel
magam kezével

Debreczenben, die 19. Aprilis 1800.

Eredeti: DREL II. 197. k. Páli Mihály iratai. No. 1. 3. Egy kétrét hajtott papír 3. oldala.

Talán egykor pecsét volt a szöveg alá nyomva, de az a rész ki lett vágva.

Kiadás, regeszta: —

4.

Hajdúböszörmény, 1802. március 28.

*Hajdúböszörmény városának, lelkészeinek és a debreceni egyházmegye
esperesének tanúsítványa Páli Mihály ottani iskolarektorságáról
és magaviseletéről.*

Nos, N. N. ductor et senatus liberi ac privilegiati oppidi Hajdonicalis Böszörmény notum, testatumque reddimus omnibus, quibus expedit, universis, quod exhibitor praesentium reverendus vir Michael Pály emeritus rector scholae reformatorem Böszörményiensis sub defluxu proximius repositorum duorum integrorum annorum in schola nostra Helveticae confessioni addictorum Hajdonicali Böszörményiensi in erudiendis curae suae concreditus discipulis fidelem, solertem, indefessamque publici praeceptoris exhibuerit operam, partesque omnes praegesti sui officii zelo fideli integra conscientia adimpleverit, moribus vero pium, probum et honestum fuisse testamur.

Quapropter nos quoque titulum eundem virum hocce officii genere excultum praesentibus in signum gratissimae propensionis nostrae, pignusque communis amoris datis litteris testimonialibus comitamur et commendamus.

Signatum in oppido Hajdonicali Böszörmény die 28^a Martii 1802.

N. N. ductor et senatus
liberi ac privilegiati oppidi Hajdonicalis Böszörmény

[SIGILLUM]

Extradatum per me, Joannem Tánczos manu propria
praefati oppidi inclytum notarium

De iisdem testatur, praefatumque virum dominum Michaëlem Pály
eruditione et morum elegantia insignem commendat.

Samuel Dióßegi manu propria
verbi Divini minister

Idem bona conscientia testatur.

Stephanus Nagy manu propria
verbi Divini minister

Praelaudatum dominum Michaëlem Páli, utpote qui per biennium sub inspectione mea scholae rectorem egit, ego quoque commendatum esse volo. Debrecini, 6^a Aprilis 1802.

Georgius Szikszai manu propria
tractus Debrecinensis senior

MAGYAR FORDÍTÁS

Mi, N. N., Hajdúböszörmény szabad és kiváltságolt mezőváros hadnagya és tanácsa tudtul és tanúbizonyoságul adjuk mindenkinek, akit illet, hogy a jelen levél bemutatója, a tiszteletes férfiú, Páli Mihály, a reformátusok böszörményi iskolájának kiérdemesült rektora a legutóbb eltelt két teljes év lefolyása alatt a helvét hitvallásnak elkötelezettek [részére épült] hajdúböszörményi iskolánkban a gondoskodására bízott tanulók oktatásában a köztanító hűséges, gondos és fáradhatatlan tevékenységét elvégezte, előbb viselt hivatalának minden részét hűséges buzgósággal, tiszta lelkiismeretességgel teljesítette, erkölcséire nézve pedig kegyes, jámbor és tisztességes volt, ezt tanúsítjuk.

Ezért mi is az előbb említett ugyanazon férfiút, aki a hivatal eme fajtájában eljár, igen hálás jóindulatunk jeleként és közös szeretetünk biztosítékként jelen tanúsító levelünk kiadásával kísérvük és ajánljuk.

Lejegyeztetett Hajdúböszörmény mezővárosban, 1802. március 28. napján.

*N. N., Hajdúböszörmény szabad és kiváltságolt mezőváros
hadnagya és tanácsa*

[PECSÉT]

*Kiadatott általam, Tánczos János,
az említett mezőváros tekintetes jegyzője által saját kezével*

*Ugyanezeket tanúsítja, és az említett férfiút, Páli Mihály urat képzettségre és az erkölcsök finomságára nézve kitűnőként ajánlja:
Diószegi Sámuel lelkipásztor saját kezével*

*Ugyanazt tanúsítja jó lelkiismerettel:
Nagy István lelkipásztor saját kezével*

A fent dicsért Páli Mihály urat, mivelhogy két évig az én felügyeletem alatt töltötte be az iskola-igazgatóságot, én is ajánlani szándékozom.

Debrecen, 1802. április 6.

*Sziksza György, a debreceni egyházmegye
esperese saját kezével*

Eredeti: DREL II. 197. k. Páli Mihály iratai. No. 2. Egy kétrét hajtott papír 1–2. oldala, a szöveg alatt Hajdúböszörmény város papírfelzetre nyomott pecsétje.

Kiadás, regeszta: –

5.

Debrecen, 1802. április 6.

A debreceni kollégium és Vecsei Sámuel tiszántúli szuperintendens tanúsítványa Páli Mihály debreceni tanulmányairól és hajdúböszörményi iskolamesterségéről annak érdekében, hogy a helytartótanács engedélyezze marburgi tanulmányait.

Sacratissimae Caesareae et Regio Apostolicae Maiestatis benignae resolutioni medio excelsi Consilii Regii Locumtenentialis Hungarici de dato 24^{tae} Februarii anni 1800. emanatae conformiter testamur: juvenem Michaëlem Páli ex oppido Kots inlyto comitatu Komáromiensi ingremiato oriundum in collegio reformatorum Debrecinensi per annos octo diligenter semet in humanorum litterarum, philosophiae et theologiae Christianae studiis exercuisse, probis praeterea et inculpatis moribus fuisse, spemque adeo nobis fecisse, fore, ut, si cum benigno indultu Sacratissimae Caesareae et Regio Apostolicae Maiestatis studiorum theologorum augendorum causa academiam Marburgensem, quam prae caeteris elegit, adire eidem licuerit, in ecclesiis reformatis Hungaricis utilis olim verbi Divini minister esse possit.

In cuius rei fidem praesentes literas testimoniales subscriptione nostra et sigillo collegii publico munitas extradamus.

Debrecini, die 6ª Aprilis 1802.

Collegii reformatorum Debrecinensis professores:

Gabriel Szilágy manu propria theologiae professor
Stephanus S. Kotsi manu propria exegeseos professor
Esaias Budai manu propria historiarum universarum, linguaeque
Graecae et eloquentiae Latinae professor
Paulus Sárvári manu propria matheseos et physicae professor

[SIGILLUM]

Finito cursu scholastico, de quo testimonium hoc professorum loquitur, per biennium in tractu Debrecinensi apud Haidones Bószörmenyienses munere ephori ludi litterarii functus est. Ubi eum se diligentem, moribusque probum praestitisse senior inspector eiusdem tractus cum laude perhibet. Ita testatur, conatusque eius gratiis excelsi Consilii Regii Locumtenentialis Hungarici humillime commendat

Samuel Vecsey manu propria
ecclesiarum Helveticae confessionis in districtu
Transtibiscano superintendens

[SIGILLUM]

Hajdonicali Bószörmenyini, 10^a Aprilis 1802.

MAGYAR FORDÍTÁS

A Legszentségesebb Császári és Királyi Apostoli Felségnek a nagyméltóságú Magyar Királyi Helytartótanács közreműködésével az 1800. év február 24-i dátum alatt kiadott kegyes rendeletével egybehangzóan tanúsítjuk, hogy a Komárom vármegyébe kebelezett Kocs mezővárosban született Páli Mihály [nevű] fiatalember a reformátusok debreceni kollégiumában 8 éven át magát szorgalmasan gyakorolta a humán tudományok, a filozófia és a keresztény teológia tanulmányozásában, emellett erkölceit tekintve jámborul és büntetlenül élt, és emiatt azt a reményt táplálja bennünk, hogy ha a Szent Császári és Királyi Apostoli Felség kegyes engedélye folytán a teológiai tanulmányok mélyítésének céljából a marburgi akadémiára elmehetne, melyet a többiek közül kiválasztott, a magyarországi református egyházakban egykor majd hasznos lelkipásztor válhat belőle.

Ezen ügy tanúsítására kiadjuk aláírásunkkal és a kollégium nyilvános pecsétjével megerősített jelen bizonyáglevelünket.

Debrecen, 1802. április 6. napján.

A reformátusok debreceni kollégiumának professzorai:

Szilágyi Gábor, a teológia professzora saját kezével
Kocsi S. István egzegézis professzor saját kezével
Budai Ézsaiás, az egyetemes történelem, a görög nyelv és a latin
irodalom professzora saját kezével
Sárvári Pál, a matematika és a fizika professzora saját kezével

[PECSÉT]

Miután iskolai tanulmányait befejezte, melyről a professzorok eme tanúsítványa szól, két évig a debreceni egyházmegyében, a hajdúböszörményieknél szolgált iskolaigazgatói hivatalban. Ugyanazon egyházmegye felügyelő esperese [is] dicsérettel tanúsítja, hogy szorgalmasnak és erkölcsére nézve jámbornak bizonyult. Ezt bizonyítja, és törekvéseit alázatosan a nagyméltóságú Magyar Királyi Helytartótanács kegyeibe ajánlja

Vecsey Sámuel, a tiszántúli kerületben lévő helvét hitvallású egyházak szuperintendense saját kezével

[PECSÉT]

Hajdúböszörmény, 1802. április 10.

Eredeti: DREL II. 197. k. Páli Mihály iratai. No. 3. Egy kétrét hajtott papír 1. oldala, a professzorok aláírása alatt a debreceni kollégium, Vecsei Sámuel püspök aláírása alatt a tiszántúli egyházkerület vörös viaszba nyomott pecsétje.

Kiadás, regeszta: –

6.

Marburg, 1803. május 4.

Wilhelm Münscher teológiai professzor tanúsítványa Páli Mihálynak a marburgi akadémián eltöltött tanulmányi évéről.

Qui studiorum causa ad academiam nostram accessit, atque in ea per annum fere est commoratus Michael Bali Hungarus, theologiae cultor, meas praelectiones in Novi Testamenti exegesi, in historiam ecclesiasticam et scientiam pastoraalem ea assiduitate et attentione frequentavit, ut eius in

litteras amor, discendique cupiditas satis elucesceret. Praeterea leges publicas in salutem et conservationem academiae latas observare non destitit.

Ita testabar Marburgi die IV. Maii, anno MDCCCIII.

Guilielmus Muenscher
theologiae doctor et professor ordinarius

[SIGILLUM]

MAGYAR FORDÍTÁS

A magyar Páli Mihály, a teológia művelője, aki tanulás céljából a mi akadémiánkra jött, és abban majdnem egy évig tartózkodott, az én újszövetségi egzegézis, egyháztörténeti és lelkipásztortani előadásaimat olyan szorgalommal és figyelmességgel látogatta, hogy a tudomány iránti szeretete és tudásvágya nagyon is nyilvánvalóvá vált. Emellett az akadémia boldogulására és fenntartására hozott általános törvények megtartásából nem engedett.

Így tanúskodtam Marburgban, május 4. napján, az 1803. esztendőben.

*Guilielmus Muenscher
a teológia doktora, rendes tanár*

[PECSÉT]

Eredeti: DREL II. 197. k. Páli Mihály iratai. No. 8. Egy kétrét hajtott papír 1. oldala, a szöveg alatt a professzor vörös viaszba nyomott gyűrűspecstje egybeépített WM monogrammal.

Kiadás, regeszta: –

7.

Révkomárom, 1803. november 28.

*Mindszenti Sámuel komáromi esperes tanúsítványa Páli Mihály sikeres
lelkészi vizsgájáról.*

Lecturis salutem in Domino precamur!

Nos, infrascripti ecclesiarum ministri, fratrum nempe venerabilis tractus Rev Comaromiensis senior et assessores facultate a summe reverendo domino superintendente nostro indultu loco, die, annoque infra notatis dominum Michaëlem Pály de articulis fidei Cristianae juxta Helveticam confessionem solemniter examinavimus, eundemque tamquam non mediocriter in puriori sanae fidei doctrina exercitatum, deque honesta sua conversatione et moribus praeceptorum suorum et plebis habentem testimonia, proinde, ubi legitimam vocationem suscepturus est, verbi Divini, sacrorumque ministri honore dignum esse comperimus.

Quod autem testimonium hocce nostrum fidem optineat plenior, hasce eidem priorum nominum subscriptione et venerabilis fraternitatis sigilli impraessione (!) munitas ultro exhibuimus literas.

Actum in libera regiaque civitate Rev Comarom die 28^a mensis Novembris anni millesimi octingentesimi tertii.

[SIGILLUM]

Franciscus Nyikos ecclesiae Helveticae confessionis minister
et venerabilis tractus Comaromiensis assessor manu propria

Samuel Mindszenti in ecclesia Helveticae
confessionis Comaromiensi verbi Divini,
sacrorumque minister, item venerabilis
tractus Comaromiensis senior manu propria

Joannes Tóth verbi Divini minister ecclesiae
Helveticae confessionis Apácza
Szakallasiensis et tractus notarius manu
propria

Martinus Nagy pastor ecclesiae reformatae
Patasiensis et venerabilis tractus Rev
Comaromiensis assessor manu propria

Michaël Gyöngyösi verbi Divini minister
Farkasdiensis et venerabilis tractus Rev
Comaromiensis assessor manu propria

Johannes Farkas in ecclesia Helveticae
confessionis Comaromiensi verbi Divini,
sacrorumque minister et venerabilis tractus
Comaromiensis assessor manu propria

MAGYAR FORDÍTÁS

Azok számára, akik olvasni fogják, az Úrban üdvösségért könyörgünk!

Mi alulírt gyülekezeti lelkipásztorok, méghozzá a tiszteletes révkomáromi egyházmegye lelkészeinek esperese és ülnökei, az igen tiszteletes szuperintendens urunk által engedélyezett alkalommal az alább megírt helyen, napon és évben Páli Mihály urat a helvét hitvallás szerinti keresztény hittételekre nézve ünnepélyesen levizsgáztattuk, és ezért elismerjük, hogy ő, aki az egészséges hit letisztultabb ismeretében átlagon felül gyakorlottnak bizonyult, és akinek tisztességes magaviseletéről és erkölcséről tanítói és a nép tanúbizonyoságot

tett, alkalmas a lelkipásztori hivatalra⁹² ott, ahol el fogja fogadni a törvényes elhívást.

Hogy pedig ezen tanúsítványunk teljesebb hitelességgel rendelkezzen, kiállítottuk ezen levelünket, melyet saját neveink aláírásával és tiszteletes egyházmegyénk pecsétjének rányomásával önként erősítettünk meg.

Történt Révkomárom szabad királyi városban, az 1803. év november hónapjának 28. napján.

[PECSÉT]

Nyikos Ferenc, helvét hitvallású gyülekezeti lelkipásztor és a komáromi tiszteletes egyházmegye ülnöke saját kezével

Mindszenti Sámuel, a komáromi helvét hitvallású gyülekezet lelkipásztora, továbbá a komáromi tiszteletes egyházmegye esperese saját kezével

Tóth János, az apáczaszakállasi helvét hitvallású gyülekezet lelkipásztora és az egyházmegye jegyzője saját kezével

Nagy Márton, a patasi református gyülekezet pásztorja és a révkomáromi tiszteletes egyházmegye ülnöke saját kezével

Gyöngyösi Mihály farkasdi lelkipásztor és a révkomáromi tiszteletes egyházmegye ülnöke saját kezével

Farkas János, a komáromi helvét hitvallású gyülekezet lelkipásztora és a komáromi tiszteletes egyházmegye ülnöke saját kezével

Redeti: DREL II. 197. k. Páli Mihály iratai. No. 13. Egy papírlap, a szöveg alatt a komáromi egyházmegye vörös viaszba nyomott pecsétje. Hátlapján Barta György őrségi esperes kézírásával: Tiszteletes Páli Mihály Uram Árváit illető Documentumok.

Kiadás, regeszta: —

8.

Tapolcafi, 1804. március 20.

Búzás Pál pápai esperes hozzájárul ahhoz, hogy Páli Mihály elfogadja a szemerei gyülekezet meghívását.

Ego infrascriptus ex auctoritate mihi Divinitus ac per canones ecclesiasticos concessa vigore praesentium consentio in id, ut ecclesia quidem Helveticae confessionis Szemereiensis ad munus sacri ministerii ibidem gerendum

⁹² Szó szerint: *Isten igéje és a sákramentumok szolgájának hivatalára*

pie eruditum virum reverendum dominum Michaëlem Páli honesta vocatione mediante invitare possit, praefatus vero reverendus vir dominus Michaël Páli vocationem hancce acceptare, eaque acceptata ecclesiam praefatam Szeme-reiensem pro sacri ministerii officio ibidem administrando adire queat, ita tamen, ut ad solennitatem ordinationis (nisi jam canonice ordinatus ac consecratus sit) idoneis munitus testimoniis apud me comparere teneatur.

Signatum Tapoltzafő, 20^a Martii 1804.

Paulus Búzás manu propria
venerabilis tractus Papensis senior
et ecclesiae Helveticae confessionis Tapoltzafőiensis pastor
[SIGILLUM]

MAGYAR FORDÍTÁS

Én, alulírott a nekem isteni végzésből és az egyházi kánonok révén juttatott hatalomból eredően a jelen levél ereje révén hozzájárulok ahhoz, hogy történetesen a helvét hitvallású szemerei gyülekezet tisztos elhívással a szent szolgálat hivatalának ottani betöltésére a kegyesen kitanult férfit, a tiszteletes Páli Mihály urat hívhassa meg, az előbb említett tiszteletes férfit, Páli Mihály úr pedig eme meghívást elfogadhassa, majd az elfogadást követően a szent szolgálat hivatalának ottani ellátására az említett szemerei gyülekezet-hez mehessen, még hozzá úgy, hogy a kirendelés ünnepélyes megtartására az alkalmas tanúsítványokkal felszerelve nálam köteles lesz megjelenni, hacsak már törvényesen ki nem rendelték és fel nem szentelték.

Kelt Tapolcafőn, 1804. március 20-án.

*Búzás Pál, a tiszteletes pápai egyházmegye esperese,
és a helvét hitvallású tapolcafői gyülekezet pástora
saját kezével*

[PECSÉT]

Eredeti: DREL II. 197. k. Páli Mihály iratai. No. 14. Egy keresztben kettéhajtott papírlap 1. oldalán, a szöveg alatt Búzás Pál pápai esperes vörös viaszba nyomott gyűrűspecstje.

Kiadás, regeszta: —

9.

Révkomárom, 1804. március 24.

*Mindszenti Sámuel komáromi esperes hozzájárul ahhoz, hogy
Páli Mihály átmenjen a pápai egyházmegyébe, és elfogadja
a szemerei gyülekezet meghívását.*

Infrascriptus vigore praesentium in id consentio, quod reverendus dominus Michael Páli in ecclesiam Helveticae confessionis Szemereiensem ad munus sacri ministerii ibidem gerendum invitatus transire possit.

Rev Comaromii 24. Martii 1804.

Samuel Mindszenti
venerabilis tractus Comaromiensis senior
manu propria

[SIGILLUM]

MAGYAR FORDÍTÁS

Alulírott a jelen levél ereje révén hozzájárulok ahhoz, hogy a tiszteletes Páli Mihály úr, akit a helvét hitvallású szemerei gyülekezetbe hívtak, hogy a szent szolgálat hivatalát ugyanott betöltse, [oda] átmelessen.

Révkomáromban, 1804. március 24.

*Mindszenti Sámuel
a tiszteletes komáromi egyházmegye esperese
saját kezével*

[PECSÉT]

*Eredeti: DREL II. 197. k. Páli Mihály iratai. No. 15. Egy keresztben kettéhajtott papírlap 1. oldalán, a szöveg alatt a komáromi egyházmegye vörös viaszba nyomott gyűrűspecsétje. Ábrája (összevetve a 7. sz. iraton lévő pecsétlenyomattal): egy jobbra néző, széttárt szárnyú galamb, csőrében olajág. Körirata: ✠ SIGILLVM
• TRACTVS • COMARIENSIS • 1712 ✠*

Kiadás, regeszta: —

10.

Bőny, 1804. május 8.

Torkos Jakab dunántúli püspök, valamint a dunántúli református egyházkerület vezetősége kiállítja Páli Mihály szemerei prédikátor papi diplomáját.

Omnibus hasce visuris et lecturis salutem in Jesu Christo precamur!

Cum sancta DEI ecclesia parata semper fuerit Scripturarum Divinarum documentis parere, quae manifeste declarant, neminem propria autoritate sine certa eaque legitima vocatione opus sacri ministerii exercere posse, sic

enim divus apostolus praecepit: Ne cui cito manus imponatur, item debere eum, qui vocatus est, bonum testimonium ab extraneis habere, iique probentur prius, et deinde ministrent, eapropter nos, infrascripti ecclesiarum Helveticae confessioni addictarum inspectores fideliter testamur ac fidem facimus tenore praesentium, quibus expedit, universis, quod harum exhibitor, reverendus dominus *Michaël Páli* legitimam vocationem ad sacrum ministerii gradum habuerit ab ecclesia *Szemereiensi*, bonumque testimonium sanctioris vitae nobis exhibuerit, quocirca praefatum hunc reverendum dominum *Michaelem Páli* publice de dogmatibus fidei Christianae diligenter examinavimus, et ratione doctrinae pariter ac morum dignum honore sacri ministerii invenimus, ac per solennem ordinationem, consecrationemque in numerum legitimorum DEI ministrorum cum religioso timore sancte cooptavimus.

Idcirco eum tam secularibus, quam ecclesiasticis ubique locorum degentibus personis serio ac fideliter commendamus, ut pro legitimo verbi DEI praedicatorum ac sacramentorum eius dispensatore eum agnoscere et revereri velint, ac operam eius in officiis divinis sine omni haesitatione sancte usurpare dignentur.

In cuius quidem testimonii maiorem fidem literis praesentibus manus et nomina propria subicienda ac sigillum nostrae superintendentiae imprimendum curavimus.

Actum *Bőny*, die 8va mensis *Maii* 1804.

[SIGILLUM]

Jacobus Torkos *superintendens*
manu propria
Paulus Totth *manu propria*,
venerabilis superintenden-
tiae Helveticae confessionis
Trans Danubianae
generalis notarius

Samuel Mindszenti
venerabilis tractus
Comaromiensis senior
manu propria
Paulus Búzás *venerabilis*
tractus Papensis senior
manu propria
Georgius Ónodi *tractus*
Barsiensis senior manu
propria
Stephanus Szentgyörgyi
venerabilis tractus
Interioris Simegiensis
senior manu propria
Sigismundus Ketskemeti
tractus Peremartonensis
senior manu propria

MAGYAR FORDÍTÁS

Mindenkinek, aki ezt látja és olvassa, Jézus Krisztusban üdvösségért könyörgünk!

Mivel Isten szent egyháza mindig készen áll arra, hogy a szent írások bizonyosságainak engedelmeskedjen, amelyek egyértelműen kinyilvánítják, hogy senki sem gyakorolhatja a szent szolgálat végzését saját elhatározásból, arra vonatkozó biztos és törvényes elhívás nélkül,⁹³ hiszen a szent apostol⁹⁴ így rendelkezik: „Elhamarkodottan senkire ne tedd rá kezed!”,⁹⁵ továbbá arról, aki meg lett hívva, a kívülálló is jó véleménnyel legyenek,⁹⁶ és ezek először legyenek megvizsgálva, és [csak] utána szolgáljanak,⁹⁷ ezért mi, a helvét hitvallásnak elkötelezett egyházak alább felsorolt előjárói híven tanúsítjuk és bizonyítjuk a jelen írás tartalma révén mindenkinek, akit illet, hogy ennek felmutatója, a tiszteletes Páli Mihály úr a szemerei egyháztól törvényes meghívást kapott a lelkipásztori szolgálat szent tisztségére, és bemutatta nekünk a szentebb életről szóló jó tanúbizonyosságot, ezért ezen említett tiszteletes Páli Mihály urat nyilvánosan és alaposan megvizsgáltuk a keresztény hit tanítása felől, tudása és erkölcesi alapján méltónak találtuk a szent szolgálat viselésére, végül ünnepélyes kirendelés és felszentelés révén szent félelemmel és jámborul befogadtuk Isten törvényes szolgálóinak sorába.

Ezért a bárhol is élő mind világi, mind pedig egyházi személyeknek komolyan és biztosan azt ajánljuk, hogy úgy fogadják és tiszteljék, mint Isten ígéjének törvényes hirdetőjét és sákramentumainak kiosztóját, istentiszteleteken való szolgálatával pedig mindenféle kétkedés nélkül jámborul élni méltóztassanak.

Eme tanúsítvány nagyobb hitelessége érdekében pedig a jelen oklevélre helyezettük saját kézjegyünket és nevünket, valamint rányomattuk püspökségünk pecsétjét.

Történt Bőnyön, 1804. május hónap 8. napján.

[PECSÉT]

⁹³ Senki sem szerezheti meg azonban önmagának ezt a tisztséget, csak az, akit az Isten hív el. (Zsid 5,4) Ez a mondat összefüggésben van a papi diploma bal oldalán feltüntetett ószövetségi hivatkozással: Nem küldtem ezeket a prófétákat, mégis úgy igyekeztek; nem szóltam hozzájuk, mégis prófétáltak. (Jer 23,21)

⁹⁴ Tudniillik Szent Pál. Ezután következik a három újszövetségi idézet, mindegyik a Timóteushoz írt első levélből.

⁹⁵ A kézrátételt ne siesd el senkinél! (1Tim 5,22)

⁹⁶ Szükséges, hogy a kívülállóknak is jó véleményük legyen róla [ti. a püspökről], nehogy gyalázatba és az ördög csapdájába essék. (1Tim 3,7)

⁹⁷ De ezeket [ti. a diakónusokat] is meg kell vizsgálni előbb, csak akkor szolgáljanak, ha feddhetetlenek. (1Tim 3,10)

*Torkos Jakab püspök saját
kezével*
*Tóth Pál, a tiszteletes helvét
hitvallású dunántúli egy-
házkerület főjegyzője sa-
ját kezével*

*Mindszenti Sámuel, a tisztele-
tes komáromi egyházme-
gye esperese saját kezével*
*Búzás Pál, a tiszteletes pápai
egyházmegye esperese sa-
ját kezével*
*Ónodi György, a tiszteletes
barsi egyházmegye espere-
se saját kezével*
*Szentgyörgyi István, a tisztele-
tes belső-somogyi egyház-
megye esperese saját kezé-
vel*
*Kecskeméti Zsigmond, a tiszte-
letes peremartoni egyház-
megye esperese saját kezé-
vel*

Eredeti: DREL I. 24. f. 11. (Régi jelzet: DREL II. 197. k. Páli Mihály iratai. No. 16.) Nyomatott szöveg díszes iniciáléval és kerettel, a szabadon hagyott részeket kézírással töltötték ki (a latin szövegben ezt dőlt betűkkel jelöltük). Az iniciálé mellett balra a hivatkozott szentírási részek: *I. Tim. 5. 22. I. Tim. 3. 7. 10. Jerem. 23. 21.* A szöveg alatt a dunántúli egyházkerület vörös viaszba nyomott pecsétje. Ábrája a pünkösdi jelenet: két oszlop között néhány apostol áll felemelt kézzel, fejük felett lángnyelvek, felül a Szentlélek lebeg galamb képében. Körirata: * SIGILL[VM] • ORTHODAX[AE] • ECCLES[IAE] • CISDANVB[IENSIS] • AVTHEN[TICVM] • 1612 *

Kiadás: TÓTH 1808. 188–189. Ez nem Almási András, hanem Zsoldos János köveskáli prédikátor Adásztevelen, 1766. június 4-én kelt papi diplomája, de – mint a kiadó is említi – a formulás részek szó szerint egyeznek, hiszen a Torkos püspök vezetése alatt fogalmazott és kinyomtatott papi diplomaszöveg még a XIX. század első felében is használatban volt.

RÖVIDÍTÉSEK

akv.	=	anyakönyv
AP	=	Acta Papensia
DPK	=	Dunántúli Protestáns Közlöny
DPL	=	Dunántúli Protestáns Lap
DREKK	=	Dunántúli Református Egyházkerület Könyvtárának Kézirattára, Pápa

DREL	= Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára, Pápa
MOL	= Magyar Országos Levéltár, Budapest
PEIL	= Protestáns Egyházi és Iskolai Lapok
REI	= ... Református Egyházközség Irattára
TtREL	= Tiszántúli Református Egyházkerületi és Kollégiumi Levéltár, Debrecen

A RÖVIDÍTVE KÖZÖLT IRODALOM JEGYZÉKE

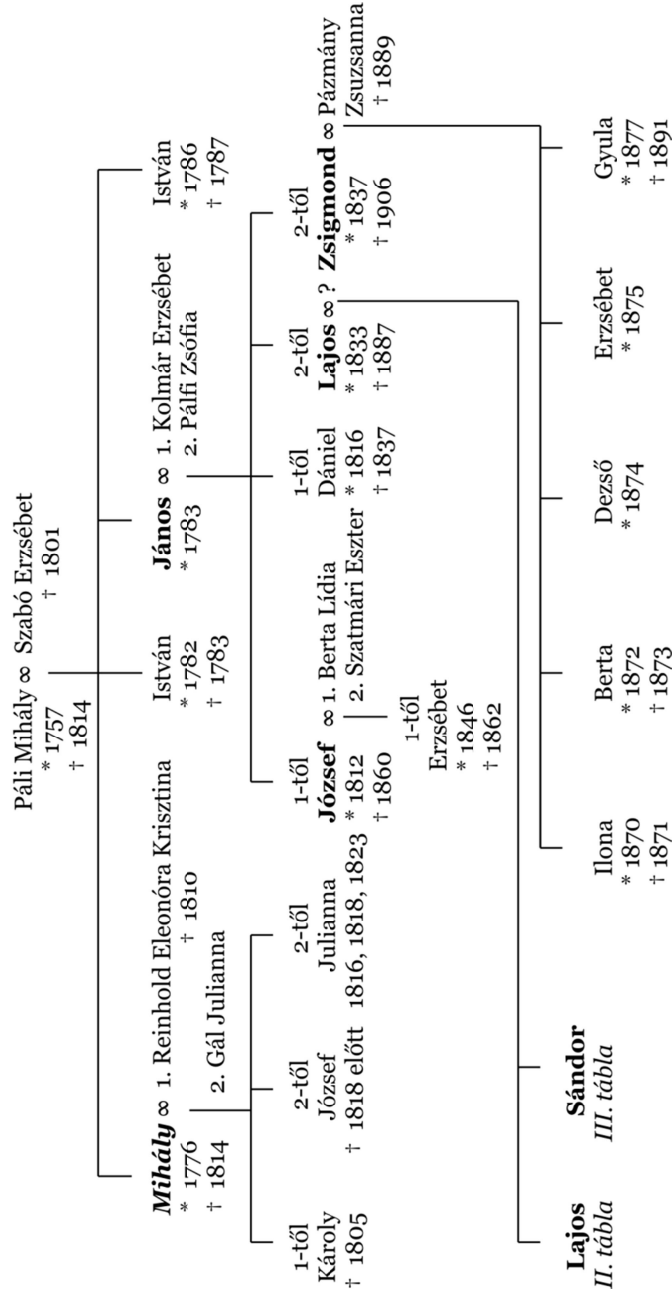
ALAPI 1911.	= ALAPI Gyula: Komárom vármegye nemes családai. Komárom, 1911.
ANTAL 1888.	= ANTAL Géza: Az utrecht-i és leideni egyetemen járt magyar ifjak névjegyzéke. = PEIL 1888, 278–279, 409–412, 437–441.
BAUTZ 1975–2012.	= Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon. Szerk. BAUTZ, Friedrich Wilhelm–BAUTZ, Traugott. I–XXX. Hamm, Herzberg, Nordhausen, 1975–2012.
GERECSEI-KÖBLÖS-KRÁNITZ 2012.	= GERECSEI Zsolt – KÖBLÖS József – KRÁNITZ Zsolt: A Tatai Református Egyházmegye lelkészi adattára (1554–2012). = AP 2012/1–4. 135–546.
HELLA 2003.	= 200 éves a bajánsényi református egyházközség. Szerk. HELLA Ferenc. Bajánsénye, 2003.
HUDI 2002.	= Dunántúli egyházleírások a XVIII. századból. A Dunántúli Református Egyházkerület 1774-ben. Szerk. HUDI József, Jakab Réka, Koncz Pál, Köblös József, Kránitz Zsolt, Mezei Zsolt. Pápa, 2002. (A Pápai Református Gyűjtemények kiadványai. Forrásközlések 5.)
KÖBLÖS 2006.	= A pápai református kollégium diákjai 1585–1861. Szerk. KÖBLÖS József. Pápa, 2006. (A Pápai Református Gyűjtemények kiadványai. Forrásközlések 9.)
KÖBLÖS 2012.	= KÖBLÖS József: A Dunántúli Református Egyházkerület pecsétjei (1612–2012). = AP 2012/1–4. 43–89.
KRÁNITZ 2012.	= KRÁNITZ Zsolt: „A késő idők emlékezetében éljenek...” A Dunántúli Református Egyházkerület lelkészi anyakönyvei 1823–1952. Pápa, 2012. (A Pápai Református Gyűjtemények kiadványai. [Forrásközlések 12.] Jubileumi kötetek 1.)

- KRÁNITZ 2013. = KRÁNITZ Zsolt: „A késő idők emlékezetében éljenek...” A Dunántúli Református Egyházkerület lelkészi önéletrajzai (1943). Pápa, 2013. (A Pápai Református Gyűjtemények kiadványai. Forrásközlések 13. Jubileumi kötetek 2.)
- NAGY 1974. = NAGY Jukunda: Ungarische Studenten an der Universität Marburg 1571–1914. (Studien zur hessischen Stipendiatengeschichte) Darmstadt, Marburg 1974. (Quellen und Forschungen zur hessischen Geschichte 27.)
- PAIS–NAGY 1989. = PAIS Sándor – NAGY Kolozsvári István: Göcseji kálvinisták. Becsvölgye, 1989.
- PATAKY 1990. = PATAKY László: Az Őrség múltja a kercaszomori református egyházközség történetének tükrében. Szombathely, 1990.
- PATAKY 1992. = PATAKY László: Az őrségi református egyházmegye története. H. n., 1992.
- PÁLYI 2012. = PÁLYI Zsófia Kata: A Pályi család prédikatori öröksége. Egy református lelkészcsalád nemzedékeinek története. Szerk. Hudi József. Pápa, 2012.
- RÁCZ 1897. = RÁCZ István: A kerczai ev. ref. egyház története. Veszprém, 1897.
- SEGESVÁRY 1935. = SEGESVÁRY Lajos: Magyar református ifjak az utrechti egyetemen. Debrecen, 1935.
- SZABADI 2013. = Intézménytörténeti források a Debreceni Református Kollégium Levéltárában II. Diáknévsor 1792–1850. Classificatio generalis 1820–1850. Szerk. SZABADI István. Debrecen, 2013.
- SZÖGI 2000. = SZÖGI László: Magyarországi diákok svájci és hollandiai egyetemeken 1789–1919. Bp., 2000. (Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban 3.)
- SZÖGI 2001. = SZÖGI László: Magyarországi diákok németországi egyetemeken és főiskolákon 1789–1919. Bp., 2001. (Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban 5.)
- THURY 1908. = THURY Etele: A wittenbergi akadémián járt magyar tanulók társaságának anyakönyve 1555–1608. In: Iskolatörténeti adattár. Szerk. Thury Etele. II. Pápa, 1908. 3–67. Uő: A debreczeni református főiskola törvényei s az ezeket aláírt tanulók névsora. In: uo. 68–466.

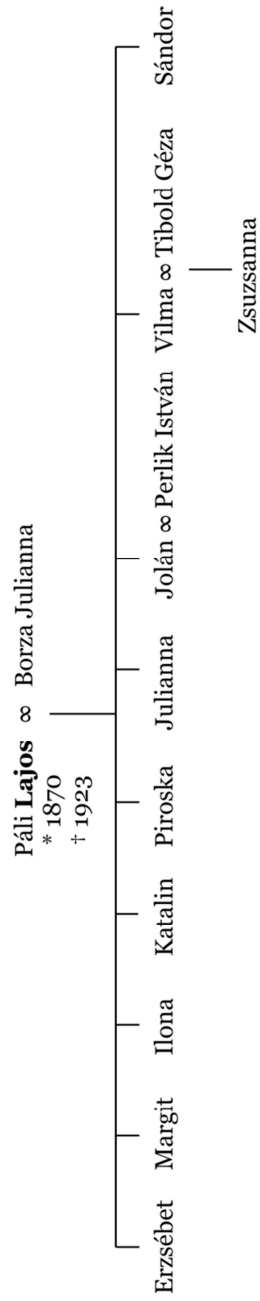
- TÓTH 1808. = TÓTH Ferentz: A Helvétziai vallás tételt tartó tul a Dunai főtiszteletű superintendenciában élt superintendensek vagy református püspökök élete. Győr, 1808.
- TÓTH 1810. = TÓTH Ferenc: Liturgika. Győr, 1810.
- TÓTH 1820. = TÓTH Dániel: Egyházi Almanak a' helvétziai vallástételt-tartó tul a' Dunai főtiszteletű superintendencia az 1820-dik esztendőre. Pest, 1820.
- TÓTH 1833. = TÓTH Dániel: Egyházi Almanak 1833-dik esztendőre. Pozsony, 1833.
- TÓTH 1927. = TÓTH Endre: A pápai református egyházmegye története. I. Gyülekezetek és lelkészek. Pápa, 1927.
- TÓTH 1931. = TÓTH Endre: Tiszteletes tudós prédikátorok. Lelkészképzés és továbbképzés Tóth Ferenc korában. Pápa, 1931.
- VÁRADY 2002. = VÁRADY József: Dunántúl református templomai. 3. rész. A Pápai egyházmegye. Diósgyőr. 2002.
- ZOVÁNYI 1955. = ZOVÁNYI Jenő: A marburgi egyetem magyarországi hallgatói. = Irodalomtörténet 1955, 344–349.

A PÁLI CSALÁD LESZÁRMAZÁSA

I. tábla

II. tábla

III. tábla

